

Journal of Analytic Divinity
International Refereed Journal

E-ISSN: 2602-3792

Haziran/June, 2020/ 4 (1): ss-pp 259-286

Kur'an'da Küreselleşmeci Âlem Tasavvuru

Globalist World Imagination in The Quran

Zeynep Tuğba Albakır

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies

Ankara-Turkey, albakirzeynep@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6396-8324>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: Nisan/ April 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: Haziran/ June 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Haziran / 15 June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Yaz-Haziran / Summer-June

DOI: <https://doi.org/10.46595/jad.733489>

Cite as / Atıf: Albakır, Zeynep Tuğba. "Kur'an'da Küreselleşmeci Âlem Tasavvuru". *Journal of Analytic Divinity*, 4/1 (June 2020): 259-286.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/jad> | **e-mail to:** editorjand@gmail.com

Copyright © Published by Özcan Güngör, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Islamic Studies, Ankara-Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz

Küreselleşme, bireylerin ve toplumların sosyal yaşantılarını, kültürel anlayışlarını değiştiren, bunun sonucunda da dindarlık algılarını ve dini uygulamalarını sorgulamayı gerektiren bir olgudur. Özellikle yaşadığımız son yüzyılda kendini gösteren bu süreç, tüm dünya insanların tek bir sosyo-kültürel egemenlikte buluşmasını hedeflemektedir. Küreselleşme kavramı, ekonomi ve siyaset gibi bilim dallarını da ilgilendiren sosyolojik bir kavramdır. Sosyoloji alanında da küreselleşmeyi inceleyen birçok çalışma hali hazırda bulunmaktadır. Ancak Müslümanların temel kitabı olan Kur'an'dan hareketle, küreselleşme tavrının yoklandığı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmanın konusu, sosyolojik açıdan Kur'an'daki küreselleşme tasavvuru aşırı küreselleşme argümanları açısından ortaya koymaktır. Çalışmanın amacı ise, Kur'an'ın küreselleşme âlem tasavvurunu aşırı küreselleşmelerin argümanları bağlamını göz önünde tutarak, Kur'an'ın ortaya koyduğu evrensel ilkeler çerçevesinde tartışmaktır. Çalışmamızda, dolaylı gözlem tekniğine uygun olarak tarihsel dökümantasyon incelemeleri yapılmıştır. Çalışmada genel olarak Kur'an'ın kimi yerel olaylar üzerinden evrensel ahlak ve inanç kurallarına gitme durumu yanında, temel olarak bütün insanlığa küresel manada bir toplumsal iyinin aracısı olarak tevhid ve onların sorumlulukları üzerinden de ortak iyiyi küreselleşme bir âlem tasavvuru içinde sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Küreselleşme, Evrensellik, Kur'an, İslam'ın Evrenselliği

Abstract

Globalization is a phenomenon that changes the social life and cultural understanding of individuals and societies and doing so it requires questioning people's perceptions of being religious and religious practices. Especially in the last century that we live in this process aim in to gather all the people of the World under one single socio-cultural sovereignty. The concept of globalization is a sociological concept that concerns branches such as economics and politics. There are already many studies had been done about examining globalization in the field of sociology. However based on the basic book of Muslim which is Qur'an, no studies which covered the globalization attitude has been found. The subject of the study is to reveal the globalist concept in the Quran in terms of sociological terms and excessive globalization arguments. The aim of the study is to discuss the Quran's view of the globalist realm within the framework of the universal principles set out by the Quran, taking into consideration of context of the arguments among extreme globalists. In our study historical documentation investigations were carried out in accordance with the indirect observation technique. In addition to the fact that the Quran generally refers to universal moral and belief rules over some local events in this study. It also presents as a mediator of a social good in the global sense, it presents the belief of Tawhid and the common good in an idea of a globalist realm based on their responsibility.

Keywords: Sociology of Religion, Globalization, Universality, Quran, Universality of Islam

Giriş

Geride bıraktığımız asrın özellikle son çeyreğinde, yaşadığımız Dünya, daha öncesinde görmediği ve yaşamadığı bir değişim ve gelişim içine girmiş ve bunu yaşamaya da devam etmektedir. Toplumların ileri gelen üyeleri, bilim adamları, siyasetçiler, sosyal bilimciler ve toplumun geri kalan tüm kesimlerinde; Dünya'nın yeni bir yapılanmaya girdiğine, yeni teknolojilerle, yeni kurumsal ve toplumsal yapılanmalarla, yeni ekonomi ve yönetim şekilleriyle, yeni kültürel anlayışlarla muhatap olmaya başladığına dair bir düşünce gelişmeye başlamıştır. Bu düşüncenin sonucunda ortaya çıkan kavram ise "küreselleşme" dir (Gürsoy - Çapcıoğlu, 2007, VII).

Küreselleşme, günümüzde ise ekonomiden siyasete, sosyal ve siyasi politiklardan kültüre kadar akla gelebilecek her türlü alandaki değişimi ifade etmek için kullanılabilir kadar yaygınlaşan sihirli bir sözcük halini almıştır (Bozkurt, 2000; Çoşkun, 2017, 119-120). Peter Berger'e göre küreselleşme, "Alman kömürü endüstrisinin sorunlarından, Japon gençlerin cinsel alışkanlıklarına kadar her şeyi içine alan" bir kavram anlamına gelmektedir (Berger, 1997, 23).

Sosyoloji kısaca anlatılmak gerekirse toplumu, toplumsal olayları, olguları ve değişimleri anlama çabasıdır. Allah'ın insanlara son din olarak gönderdiği İslam'ın temel kaynağı Kur'an'dır. Müslüman toplumları anlamak için ise Kur'an'ı merkeze alan bir sosyoloji geliştirilmelidir. Kur'an'ın içerdiği mesaj, kendisinden sonra gelecek tüm insanlığa ve diğer yaratılmışlara, zaman ve mekân fark etmeksizin her koşulda hitap eder. Cinsiyet, coğrafya, ırk, kavim ayrımı olmadan tüm yaratılmışlar bu ilahi mesaja muhataptır. İşte bu durum Kur'an'ın evrenselliğini ifade etmektedir (Tanrıtanır - Manafidizaji, 2018). Kur'an'ın içinde bulundurduğu evrensel öğeler de toplumları ilgilendirdiği için sosyolojinin bir konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışma sürdürülürken yapılan literatür taramasında; Kesler'in (2001) Kur'an'ın belirli ayetlerindeki evrensellik vurgusuna dikkat çektiğini, Altundağ'ın (2004) Kur'an'ın evrenselliğini bazı ayetler ve hadislerle delillendirdiğini, Soysaldı'nın (2007) Kur'an'ın evrensel ahlak ilkelerini incelediğini gördük. Bu çalışmada Küreselleşme kavramı çerçevesinde, Kur'an'ın ortaya koyduğu küreselleşmeci âlemin ne olduğunu inceleyeceğiz.

Bu çalışmanın konusu, Sosyolojik açıdan Kur'an'daki Küreselleşmeci tasavvuru, aşırı küreselleşmeci argümanlar açısından ortaya koymaktır. Çalışmanın amacı ise Kur'an'ın küreselleşmeci âlem tasavvurunu, aşırı küreselleşmecilerin argümanları bağlamını göz önünde tutarak, Kur'an'ın ortaya koyduğu; zaman ve mekân üstü olması, tüm insanlığa gönderilmiş olması, bütün toplumlara hitap etmesi gibi evrensel ilkeler çerçevesinde tartışmaktır. Çalışmamızda, dolaylı gözlem tekniğine uygun olarak tarihsel dökümantasyon incelemeleri yapılmıştır. Bu teknik kullanılırken küreselleşme kavramını daha açıklayıcı bir şekilde ele alabilmek için sosyoloji sözlüklerine, sosyoloji kitaplarına; Kur'an'ı bağlamını incelerken çeşitli tefsirlere ve meallere başvurulmuştur.

Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme, hangi pencerelerden bakıldığına göre anlaşılması ve tanımının yapılması değişiklik gösterebilen bir kavramdır. Hatta daha da ileri gidersek küreselleşme tanımlarının tek ortak özelliğinin tek bir ortak payda üzerinde anlaşamamaları olduğunu

söyleyebiliriz (Kıvılcım, 2013, 220). Bazıları için ortak kültürel değerlerde buluşma anlamı taşırken, bazı kesimler için insan hakları ve demokrasinin gelişmesi anlamındadır. Bazıları içinse Pazar piyasasının tek bir elden yönetilmesi ve sınır ötesi serbest ticaretin gelişmesi anlamına gelmektedir (Ömerustaoğlu, 2003, 213).

En genel anlamda küreselleşme, dünyanın sıkıştırılması olarak kısaca tanımlanabilir. Sıkıştırılma ifadesi hem gittikçe artan bilinçlenmeye hem de sürekli artış gösteren ve birbirine yaklaşan sosyo-kültürel yoğunluğa bir gönderme yapmaktadır (Robertson, 2000, 53-69). Dünyanın ilk defa tecrübe ettiği bu kadar yoğun bir hızda artış gösteren değişim ve gelişimi tanımlamak ve anlaşılabilir kılmak için ortaya atılan bu kavrama net bir tanım yapmak gerekirse küreselleşme; özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra, gelişen dünyada sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel açıdan yaşanan durumların diğer toplumları da etkisi altına almasıyla birlikte tüm dünyanın karşılıklı bir bağımlılık içine girmesi ve bu durumun devamlı olarak artmasıyla oluşan bir süreçtir (Sosyal Bilimler Sözlüğü, 11 Nisan 2020; Çoşkun, 2017, 117).

Küreselleşme, yerel- evrensel çizgide her iki tarafa doğru da gelişim göstermektedir. Son derece dinamik ve her zaman değişime açık bir kavram olup, statik bir yapı olarak tanımlanması çok da doğru olmaz. Her geçen dakika dünyanın başka bir alanındaki topluluğu ve grupları etkisi altına almaya devam etmekte ve bu sayede kendi yapısını da sürekli olarak genişletmektedir (Bayar, 2008, 25). Globalizasyon olarak da ifade edilen küreselleşme, yapısını kapitalizmin oluşturduğu doğal sistemden hem de siyasi ve ekonomik yapısından alır. Batı'da yaşanan sanayileşme sürecinin getirdiği rekabete dayalı sistem, küreselleşmeyle sonuçlanmıştır. Rekabetçi toplumlarda karar birimleri üyelerini oluşturan yatırımcılar, tasarrufçular ve tüketicilerle birlikte politika yöneticileri, piyasa ekonomisine uyumlu olarak siyasi ve ekonomik stratejiler oluşturmaktadırlar (Kaya & Aydemir, 2011, 16).

Marshall McLuhan'a göre yeni dünya gerçekliği, yerkürenin hangi tarafında nelerin olup bittiğini bilmekle kalmayıp aynı zamanda bu olaylar olurken anında izleyebileceğimiz "küresel bir köydür". Modern iletişim çağının bu kadar gelişim göstermesi sayesinde, dünyanın her yerindeki insanlar monitörler aracılığıyla yüz yüze gelebilmektedir (McLuhan, 1962, 31). İngiliz Sosyolog Anthony Giddens'e göre ise Dünya, herkesin etkilendiği karşılıklı bağımlılıkların bir sonucu olarak fiilen tek bir sosyal sistem halini almıştır. Ülkeler arası yaşanan farklı açılardaki değişimler bu ülkelerin kaderini etkilemektedir (Giddens, 1997, 63-64).

İspanyol Sosyal Bilimci Manuel Castells, konuyu farklı bir biçimde ele almıştır. Ona göre küreselleşme, enformasyon toplumunun gelişmesi ile ilgili bir kavramdır. Neo-liberal ideoloji, sermayeyi avantajlı olan ülkelere aktararak küreselleşmeyi hızlandırmaktadır. Castells'in tanımında küreselleşme, siyasi ilişki ağları gelişmiştir ve sivil toplum hareketleri artış göstermiştir. Sürekli artış gösteren sayıda metanın, insanın, modanın, sermayenin yanında; suçun, uyuşturucu ve zararlı kimyasal maddelerin -trafiğinin de ulus aşırı sınırlar içerisinde gezindiği gözlemlenmektedir (Castells, 1996, 77).

Küreselleşme süreci hem olumlu hem de olumsuz birçok durumu aynı anda kendisinde bulundurur. Karşılıklı iş birliği, gelişme, kalkınma, refah seviyesinin artması, istihdam alanının artması, sosyo-kültürel birleştiricilik gibi faydalarının yanında; zenginlik daha da zenginleşmesi, fakirin daha da fakirleşmesi, etnik çatışmalar, küresel krizler, bireylerin yalnızlığa itilmesi gibi sorunları da beraberinde getirmiştir (Güven, 2017). Bir süre sonra bu iki uç noktada gezinen küreselleşme için “zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü; aydınlığın mevsimiydi, karanlığın mevsimiydi; umudun baharıydı, umutsuzluğun kışıydı” denilmeye başlanmıştır (Polatlı, 2016).

Bireylerin hayatında ekonomi kavramları egemen olmaya devam ettiği sürece, insanları homojenleştirici güçler hâkimiyeti altına almaya devam edecektir. Bu durum, “McDonaldizasyon” kavramıyla, bürokratik güçlerin, çeşitlilik ve farklılığa yer vermediğini, benzerlik ve standartların hüküm sürdüğü bir dünya düzenini ifade eder (Ritzer, 1993).

Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi

Küreselleşme kavramını iyice kavrayabilmek için, sınırların olmadığı bir dünyayı tasavvur etmek gerekir. Küresel kelimesinin tarihi 400 yıla dayanmaktadır fakat küreselleşme ve küreselleşen gibi kelimelerin kullanımı çok yaygın değildi. Son çeyrek yüzyılda küreselleşme kelimesinin kullanımı ve bu alanda yapılan çalışmalar katlanarak artmıştır. Küreselleşme konusunda yapılan tartışmaların bir kısmı da küreselleşmenin ne zaman başladığıyla ilgilidir ve bu konuyla ilgili ortaya atılmış 3 iddia vardır;

1-) Küreselleşme tarihi insanlık tarihinin ilk çağlarıyla başlamıştır fakat son yüzyılda baş döndüren bir hızla devam etmektedir.

2-) Küreselleşme modernleşme ve kapitalizmin gelişim göstermesiyle beraber başlamıştır ve son yıllarda hızlanmıştır.

3-) Küreselleşme, sanayi ötesi toplum, modern ötesi toplum ve kapitalizmin çözülmesiyle birlikte son yıllarda kendini göstermeye başlayan yeni bir olgudur (Kutlu - Eşkinat, 2002, 231-233).

Küreselleşme kavramını ortaya atan ilk kişi İngiliz İktisatçı W. Foter'dir ve 1833' de yazdığı makalede geçmiştir. Bu makale, 4 Nisan 1959 tarihinde “The Economist” dergisinde de yer almıştır (Kıvılcım, 2003, 221). Küreselleşme kavramı, sosyoloji çalışmalarında kendini 1990'lı yıllarda göstermeye başlamıştır. SSCB'nin çöküşü ve Batı'nın bu konudaki tutumu, teknolojinin gelişmesiyle Dünya'nın iletişim ağları sayesinde birleşmesi, tüketim alışkanlıklarında gözlenen değişim, internet ve cep telefonun hızla yayılması ve küreselleşmenin yeni zenginlik kaynaklarını ortaya çıkartması bu kavramın hızla popüleritesinin artmasına yol açmıştır (Tokur & Güngör, 2018, 4).

Küreselleşmenin Etki Alanları

Küreselleşme kavramına nitel ve nicel olmak üzere iki açıdan da bakmak mümkündür. Nicel yönleri, küresel ticaret, yatırımlar, sermaye akımlarıyken; nitel yönleri ise küreselleşmenin siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yönleridir. Küreselleşme bu açıdan bakıldığında çok boyutlu bir kavramdır (Karakaya, 2013, 5).

Küreselleşen dünyada toplumun yeni yapısı incelenecek olursa, bu toplum merkezsizdir. Bu süreçte endüstri toplumundan enformasyonel topluma geçiş gösteren ulus devletleri dönüşüme ayak uydurmuş ve egemenliğini yitirerek yerini ağ devletlerine bırakmıştır. İktidar kurumları çok yönlü hale gelmiş ve otorite merkezleri yerel ve bölgesel yönetimlere kaymıştır (Adıgüzel, 2017, 91-93).

Küreselleşme kavramına küresel kültür açısından bakıldığında ise, bu durumu ortaya çıkaran pek çok gelişme vardır. Bunları sıralamak gerekirse, küresel bir üretim ve tüketim anlayışının ortaya çıkması, kozmopolit yaşam tarzının benimsenmesi, dünya çapında yapılan olimpiyat oyunları ve farklı spor dallarının gelişmesi, küresel bir askeri sistemin ortaya çıkması, HIV virüsü gibi tüm dünyaya yayılabilen sağlık sorunları ve salgın hastalıklar, Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi dünyanın her yerinde geçerli olan kuruluşlar ve örgütler, insan haklarının tüm dünyaya yerleşmesi, yerel dinlerin ve dini düşüncelerin birbirleriyle girdiği etkileşim, siyasal sistem değişikliklerinin ve düşünce akımlarının dünyanın her yerinde gözlemlenebilmesi bu gelişmelere örnektir. Bu açıdan bakıldığında dünya bir bütün halinde somutlaşır (Mashall, 1999, 449). Küreselleşme denildiğinde ulusal sınırların ortadan kalktığı, hatta sınırların yerini küreselleşmenin aldığı bir gerçekliktir. Dünyadaki yoksul ülkeler dahi Mc Donalds ve Coca Cola'nın tüketim gücüne karşı koyamamışlardır (Slattery, 2007, 223).

Yeni düzendeki uluslararası karşılıklı bağımlılık sebebiyle devletler, birbirleriyle daha fazla iletişim kurmaya başlamış ve daha çok iş birliği yapmayı zorunlu hale getirmiştir. Böylece küreselleşmenin ekonomik yanı, siyasi yanını da geliştirmiştir. Ekonomik yönü daha kuvvetli olan küreselleşme, dünyayı tek bir pazar haline getirirken, her açıdan toplumların karşılıklı bağımlılık yönünü de beslemeye devam etmiştir (Güven, 2017).

Küreselleşmenin ekonomik yönünün neo-liberal ideolojisi, çok uluslu şirket yöneticileri, Dünya Ticaret Örgütü, G-7 Ülkeleri, İMF ve Dünya Bankası gibi küresel finans kurumları tarafından belirlenmiştir. Bu ideoloji sayesinde yeni ekonomi düzeninin, gelişmiş veya gelişmemiş tüm ülkeleri etkileyeceği, fakirliği büyük oranda eriteceği gibi bir inanış ortaya çıkmıştı. Neo-liberal ekonomik düzenin bu konuda pek de başarılı olmadığı, sosyal dışlanmanın hiç de azalmadığı, fakir ülkelerin daha da fakirleştiği zamanla gözlenmiştir. Böylece küreselleşmenin ekonomik yönünün yanında siyasal ve sosyal yönlerini de inceleyen sosyal bilimciler, küreselleşmenin daha ne kadar sürdürülebilir olduğuyla ilgili tartışmaya başladılar (Gürsoy – Çapçioğlu, 2007, VIII, IX).

Küreselleşme Yaklaşımları

Günümüzdeki küreselleşmeye yönelik yaklaşımları sınıflandırmak gerekirse, Held, McGrew, Goldblatt ve Perraton'ı izleyerek "Aşırı Küreselleşmeciler" yani Hyperglobalist, "Kuşkucular", yani Skeptical ve "Dönüşümcüler", yani Transformationalist şeklinde üçlü bir sınıflamaya tabi tutabiliriz (Bozkurt, 2000).

Aşırı Küreselleşmeci Yaklaşım (Hyperglobalist), bir yandan dünyanın aldığı yeni hali ve gelişimleri inkâr etmez, bunun yanında da tarihte güncel ve modern küreselleşme

özelliklerinin kendisini gösterdiği kırılma noktalarını inceler. Aşırı küreselleşmecilere göre eski çağlar da ön küreselleşme (pre-globalisation) dönemidir. Kuşkucular (Sceptic), küreselleşmenin yeni bir durum olmadığını, yüzyıllardan beri süren, yalnızca son dönemlerde bu bulguların kapsadığı alanların ve etki oranlarının hızla arttığını savunmaktadır. Onlara göre kültürel, sosyal, siyasal ve ekonomik gelişimler yalnızca evrimsel bir gelişimdir. Dönüşümsel Yaklaşım (Transformationalist) tezini savunanlar, küreselleşmeyi dünya düzenini yeniden oluşturan ve modern toplumları bugün bulunduğu çizgiye getiren, sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik gelişimlerin yönünü belirleyen yegâne güç olarak tanımlamaktadır. Her yaklaşımın temsilcileri bu yaklaşımları temellendirirken farklı unsurları göz önünde bulundurmuş ve kendi açılarından farklı tanımlar yapmışlardır (Dumanlı Kürkcü, 2013, 5-7).

Aşırı Küreselleşmecilerin Yeni Dünya Tasavvuru

1. Karşılıklı Bağımlılık

Küreselleşme yaklaşımlarında öngörülen iddialardan en temeli karşılıklı bağımlılığa dayalı bir dünya düzenidir. Bilginin, finansın, sermayenin, kültür öğelerinin, yaşam tarzlarının durdurulması mümkün olmayan bir hız ve çapta değişmesiyle birlikte artık tüm dünyadan kopuk yaşayan bir topluluk düşünülemez. Bu iddialar için önemli sosyal bilimcilerden Giddens, "zaman-mekân ayrılması", Harvey, "zaman-mekân sıkışması", Robertson, "dünyanın küçülmesi ve ortak dünya bilinci" gibi kavramlar ortaya atmışlardır (Şen, 2008, 154).

Küreselleşen dünyanın ulusal ve yerelle girdiği ilişkiyi analiz etmek de önemlidir. Dünyanın ücra köşesinde yaşanan bir olay teknoloji sayesinde her yere yayılabilmektedir. Çernobil metaforuna bakacak olursak, New York borsasında yaşanan bir iniş-çıkış domino taşı gibi anında tüm dünyayı etkisi altına alabilmesi ekonomik Çernobil, yılbaşı kutlamaları, Diana'nın ölümü, Hollywood filmleri ve ödül törenleri kültürel Çernobil'e örnek oluşturur (Kutlu - Eşkinat, 2002, 252-253). Küresel çaptaki terör, biyolojik-nükleer savaş ve salgın hastalıklar ilişki içerisinde bulunan tüm ülkeleri etkiler. Yoksulluk, iç savaş gibi sorunlar, Afrika'da bir ülkeden çıkar, Avrupa ve Amerika'yı göç ve mülteci problemiyle karşı karşıya bırakır, yol üzerinde bulunan Yunanistan ve Türkiye gibi ülkeler de bu göç dalgasından etkilenirler.

2. Ulus-Ötesileşme

Küreselleşmenin en önemli parametrelerinden bir tanesi de ekonomidir, hatta küreselleşme birbiriyle iç içe geçmiş birçok konuyu kapsar halde olsa bile asıl küreselleşme kavramında hâkim olan konu Pazar ekonomisi merkezli liberal ideoloji gibi görünmektedir. Ekonomik ilişkiler ağının yoğunlaşması, toplumların birbirine bağımlı hale gelmesi, yabancı yatırımların artması gibi sebeplerle küreselleşme kavramında, liberal ideoloji önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Bunun yanında uluslar-üstü ve ulus ötesi kurumsallaşmalar da önemlidir. 2. Dünya savaşı sonrası ulus devletlerde gözlenen Keynesyen ekonomi politikası, kapitalizmin altın çağı olan refah dönemi karşılıklı yarış ve ilişkilerin bulunduğu uluslararası bir ekonomiyi ortaya çıkarmıştır (Şen, 2008, 154-156).

Akademik araştırmalarda kendisini ağırlıklı olarak ekonomi alanında gösteren Küreselleşme, gerçek dünyada kendisini en radikal ve gerçekçi haliyle siyasal alanda

göstermektedir. Aşırı küreselleşme yandaşlarına göre modern çağda ulus devletler etkisini kaybetmiştir. Politikacılar ve bürokratlardan çok global piyasa insan hayatında yer tutmaktadır böylece küresel pazar politikanın yerini almaya başlamıştır. Piyasaya hâkim olan şirketler, siyasetçilerin yerini almaya başlamıştır. Böylece geleneksel devlet yerini dünya toplumu fikrine bırakacaktır (Çalış, 2002, 42-43).

Dünyada yeni örgütlenmeleri amaçlayan ülkeler bir araya gelip çalışmalar yapmaktadır. Örneğin; UN: Bağımsızlığı tanınmış ülkelerin oluşturduğu birlik EU: Avrupa Birliği, genelde Batı Avrupa Kökenli 12 ülke genişleme eğiliminde NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi, Kanada, ABD merkezli oluşum ECOWAS: Nijerya ve çevresi ülkelerin oluşturduğu Batı Afrika Birliği ECO: Türkiye, İran, Pakistan'ın oluşturduğu birliktelik. Bölgesel çalışmaların yanında evrensel olarak sağlık, ekonomi, çevre konulu örneğin; OECD, UNEP, WHO, NATO gibi örgütler de bulunmaktadır (İlgar, 2003, 249).

3- İletişim ve Teknolojide Gelişme

Yeni dünya düzeninde ulaşım, enerji, iletişim, haberleşme, basın televizyon gibi teknolojik araçlarda bir araya gelip bütünleşme amacı bulunmaktadır. Bu amacın temelinde daha fazla kâr elde etme ve düşük maliyet bulunur. Teknolojide artan ve sürekli haldeki gelişim, bu amacı gerçekleştirmeye imkân sağlar. Bu gelişen teknolojiden herkesin faydalanması da bir başka amaçtır. Gelişmemiş ülkelerin bu hıza ayak uydurması ise mümkün değildir. 15-20 sene öncesinde her ülke kendi teknolojisini üretip dağıtırken şimdi dünyanın bir araya gelip ürettiği teknoloji tüm halklarla paylaşılmaktadır (İlgar, 2003, 249-250). Aşırı küreselleşmeciler için Globalizm, doğru yönetildiği taktirde gelişmemiş ülkeleri fakirlikten kurtaracak sihirli bir değnektir. Yine radikal savunuculara göre dünyadaki gelişime hiçbir katkı sağlamayan bu ülkeler de gelişimden nasiplenebildikleri için bu durumdan şikayetçi olmamalıdır. Böylece gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkeler insan hakları ve özgürlük açısından da evrensel standartlara ulaşabileceklerdir (Uçan, 2012). Bu durumda insan hakları da sınır tanımamazlıktan nasibini alacak, evrensel hukuki düzenlemeler ve yasal yapılanmalar artacaktır. İnançların, değerlerin ve insan haklarının, hoşgörü çerçevesinde insanlar, sınırsız bir yaşam süreceklerdir. Nihai hedef ise dünya vatandaşlığıdır (İlgar, 2003, 251).

Özetleyecek olursak Küreselleşmeci alem tasavvurunda;

- Uluslararası ilişkilerin artması ve gelişmesi, ideolojik çatışmaların sona ermesi, kültürlerin, yaşam tarzlarının ve inanç şekillerinin birleşmesi, maddi ve manevi değer birikimlerinin adeta iç içe geçmesi ve dünya çapında bütünleşmesi,
- Küreselleşmeye bağlı olarak yerleşmenin, bireyselleşmenin, bölgelerin birbiriyle olan bütünleşmesinin artması ve buna bağlı olarak bölgesel, ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin çoğalması,
- Küresel kültürün homojenleşmesi beklenirken aynı zamanda etnik köken ve yerelliklerden kaynaklanan farklılıkların beslenmesi, küreselleşirken yerleşmenin de aynı zamanda arttırılması,

- Dünyadaki tüm insanların tek bir topluluğa dönüşüp dünya toplumunu oluşturması, “bir bütün olarak dünya bilincinin yoğunlaşması” “dünyanın tek bir mekân olarak kristalleşmesi” ve “dünyanın bir köy haline gelmesi”
- Teknolojinin gelişmesi ve tüm dünyaya yayılması, iletişime ve ekonomiye yeni bir yayılış aracı olması
- Kültür ve yaşam tarzında görülen iç içe geçişin ekonomide de görülmesi ve ekonomide sınırların ortadan kalkması, dünya pazarının bir bütün haline gelmesi,
- Sermaye dolaşımının genişlemesi ve uluslararası olması, yayılımının ve gelişiminin hızlanması, küresel pazarın dünyanın her ucuna ulaşması,
- 1980 sonrasında Neo-liberal görüşün güç kazanmasıyla birlikte piyasa üstünlüğünün zamanla belirginleşmesi üzerine devletin küçülüp yalnızca düzenleyici devlet rolüne bürünmesi, ulus devletlerin yerini IMF, UN, WTO, WB gibi uluslararası örgütlere, yerel yönetimlere ve sivil toplum örgütlerine bırakması, amaçlanmaktadır (Aktel, 2001, 194-195).

Kur'an Tasavvuru

Evren, bütün varlıkları ve olan biten her şeyi içine alan âlemin adıdır, evrensel, evrende bulunanları kapsayan ve içine alan anlamında kullanılır. Evrensellik ise, bütün evreni barındıran, âlemler üstü ve cihansümül olma halidir. Evrensellik tanımı, tanımı yapan bireylerin baktığı açılara ve ilgi alanların göre değişmektedir. Evrenselliğin dini açıdan tanımlanması ise, tüm insanlara ait olma, tüm insanları muhatap alma, hepsini tek bir inanca davet etme ve aynı çatı altında toplama şeklinde yapılmıştır.

Bir dini inancın evrenselliği söz konusu olduğunda, dinin belirlediği iman esaslarının, ilahi kanunların ve ahlak kurallarının insanın fizyolojisine, psikolojisine ve fitratına uygunluğu araştırılır. Kur'an'ın evrenselliği incelendiğinde, ilk önce onun insana hitabının uygunluğuna bakılır. Çünkü ilahi kitaplar insan ve insanın ihtiyaçlarına, duygudüşüncelerine hitap eder. Buna bağlı olarak Kur'an'ın evrenselliğinden kasıt bu kitabın ortaya koyduğu ilkelerin, insanın fitratına uygunluğu, yaşanabilir olması, insan hayatının tüm alanlarına sirayet edebilmesi ve uygulanabilir olması, özel durumlara cevap bulunabilmesi ve kurallarının her türlü zaman ve mekânda geçerli olabilmesidir. Nüzulünden bir süre sonra tüm dünyaya yayılabilen, çeşitli sosyal toplumlarda yaşanabilen bir din olması da bunun bir göstergesidir. Bu açıdan bakıldığında Kur'an, indiği yöreye ait olarak kalamayacak kadar evrensel bir dindir. Kur'an, Afrika Çöllerinde de Kutuplarda da Asya Bozkırlarında da yaşatılabilen bir kitaptır (Tanrıtanır - Manafidizaji, 2018, 466-467).

Kur'an'ın evrensellik iddiasının gerçeklikte yerini bulabilmesi için; geçmiş, gelecek ve şimdiki kapsayan bütüncül bir tarihi bakış açısına sahip olması gerekmektedir. Kur'an da tarih ise bütüncül bir şekilde insanın faaliyet alanı olarak ele alınmaktadır. Bu bakış açısı aynı zamanda zaman ve mekan olgularını aşan, çağ ötesi bir açıdır. Bu duruma göre, Kur'an ayetleri, bir takım analizler yapılarak ulaşılabilecek toplumsal verilerdir. Kur'an'ın içerdiği evrensel olgular da toplumsal yönleri sebebiyle sosyolojinin konusu olmaktadır (Güngör, 2018, 22-23).

“Âlemlerin Rabbi” Kavramı ve Kur’an’ın Âlemler İçin Uyarıcılığı

Kur’an’da “Âlemin” ifadesi 73 yerde geçmektedir. Bunların yedi tanesinde Kur’an’ın ve Hz. Muhammed’in bu âlemlere bir uyarıcı, hidayet yolu ve ışık olduğunu anlatmaktadır ve buna benzer ifadeleri kullanmaktadır. Bu ayetlerde geçen “âlemin” kavramı Allah’tan başka yaratılmış bütün varlıkların sınıflandırılmış şeklidir.

Kur’an’ın bütün âlemler için bir hikmet yolu ve uyarıcı olduğu ilk inen surelerde, örneğin Tekvir Suresi 27. ve Kalem Suresi 52. ayetlerde belirtilmiştir. Kur’an’ın evrensel bir kitap olduğuna daha inen ilk ayetlerde dikkat çekilmiştir. Mekke döneminin bitmesine yakın, nübüvvetin 5. yıllarında bu mesaja yeniden dikkat çekilmiştir. İslam âlimlerine göre bu durum Kur’an’ın hitap ettiği kitlenin yalnızca Araplardan oluşmadığına, kıyamet gününe kadar gelecek tüm insanlığa hatta tüm âlemlere bir mesaj olduğuna dikkat çekmektedir.

Enbiya Suresi 107. Ayette Hz. Muhammed’in taşımakla yükümlü olduğu mesajın tüm insanlığa, bütün âlemlere hatta cinlere hitaben, Allah’ın rahmetinden ötürü veya tüm bu âlemlere rahmet olarak gönderildiğine dikkat çekilmiştir (Altundağ, 2004, 111).

Kur’an’da geçen “el-Hamdu lillahi Rabbi’l-âlemin” ifadesi bir bakıma tevhid esasını da ortaya koymuştur (*Kur’an’ın Yolu*, 5 Şubat 2020, el-Fâtiha 1/2). Hamd, irade ve ihtiyara dayalı tüm iyilikler ve güzellikleri barındırır. Burada, sonrasında minnet ve teşekkürü gerektiren her türlü nimet sebebiyle edilen Hamd, ancak ve ancak Allah’a aittir. Bu durumun sebebi ise evrende mevcut olan tüm nimetlerin kaynağının Allah olmasıdır. Bu nimetlerin bazıları yaratma, yoktan var etme, terbiye etme, büyütmedir. Kur’an’da bu anlatım “Rabbi’l Âlemin” ifadesiyle de pekiştirilmiş ve açıklanmıştır. Rabb kelimesi tek başına söylendiğinde burada yalnızca Allah kastedilir (Karaman, vd., 2017, 1/8). Rabb kelimesi sahip, efendi anlamlarının yanında; eli altındakileri besleyip büyüten, yetiştirip olgunlaştıran anlamına da gelmektedir. Bu durumda ifadenin anlamı: Allah, âlem kavramına dâhil olan her şeyin Rabbidir. Âlem, maddi manevi, görülen ve görülmeyen, dünyada ve ahirette Allah’ın yarattığı her şeydir. Gayb ve mülk âleminin tek sahibi Allah’tır. “İnsanlar âlemi”, “Hayvanlar âlemi”, “Bitki âlemi” bunlara örnektir. Rabb ifadesinin içinde barındırdığı terbiye etme, besleme, büyütme özellikleri bu âlemlerde tezahür eder. Allah’ın insanların Rabbi olması, onları terbiye etmesidir. Böylece Rabbi’l-Âlemin dışında hiç kimse kendiliğinden âlemlerdeki yaratıklar için bir ibadet belirleyemez ve onlara helal-haram kılma yetkisi yoktur. Bu yetki yalnızca Allah’a aittir (Abduh - Rıza, 2017, 1/69).

Kur’an’da belirtildiği gibi iman edenler, dualarının sonlarında Allah’a hamd ederler ve bunun nimet verene özel bir saygı ifadesi olduğunu bilirler (Yûnus 10/10). Cennet ehli, hamd etmenin zevkini ve sevincini kaçırmaz, daha fazla nimet peşinde koşup hamd etmeyi unutmak gibi bir gaflete düşmez ve nimeti veren Âlemlerin Rabbini göreceklerdir (Yazır, 2015, 4/452-453).

Kur’an’da Musa ve Firavun arasında geçen konuşmada Hz. Musa “Âlemlerin Rabbi” kavramını açıklamıştır (eş-Şuarâ 26/23-24). Firavun’un “Âlemlerin Rabbi dediğin nedir ki?” sorusu “Ma” edatını içerdiği için Firavun’un Âlemlerin Rabbi kavramının mahiyetini

sorguladığı anlaşılmaktadır. Mahiyet, benzerleriyle birlikte bir gerçeklik oluşturur ve Allah'ın eşi benzeri olmadığı için Hz. Musa burada yalnızca tanım yapar ve "Göklerin, yerin ve ikisi arasındaki her şeyin Rabbidir" diyerek âlem kavramına açıklık getirir. Hz. Musa, bu tanımın düşünüp anlamaya ehil herkes için anlaşılır olduğunu da ekler. Yani üstünüzdeki gök, altınızdaki yer ile aralarındaki bütün varlıkların, oluşumların, şekillenmelerin ve bütün bu kanunların tek bir Rabb'e ait olduğunu, varlığı imkân dâhilinde olan her şeyin zorunlu bir varlığa bağımlı olduğunu ve bu varlığın eşi benzeri olmadığını ifade etmektedir (Yazır, 2015, 6/97).

İlahi mesajın inmeye başladığı ilk zamanlardan beri dikkat çekilen, zaman içinde sık sık hatırlatılmaya devam eden, diğer peygamberlerin hayatlarıyla örneklendirilen "âlemlerin rabbi" kavramı, tevhit anlayışının temelini vurgulamaktadır. Yer ve gök arasında bulunan, yaratılmış canlı ve cansız, görünen ve görünmeyen tüm varlıkların tek bir yaratıcısı olduğu bu kavramla anlatılırken, bir taraftan da söz konusu yaratıcı olan Allah'ın tüm âlemlerin sahibi olduğu ve gönderdiği dinin de evrensel ve hatta evren üstü nitelikte olduğu hatırlatılmaktadır. Kur'an'da bulunan küreselleşmeci âlem tasavvuruna tevhid açısından baktığımızda, yaratılmış varlıkların iman etmesi gereken tek bir tanrı olduğunu, küreselleşme savunucularının iddia ettiği gibi tüm inançların bir bütün haline gelmesinin İslam için mümkün olmadığını gözlemlemekteyiz.

Muttaki Kavramı

Kur'an'da insanlar, iman etme, dinine bağlı kalma, inkâr etmede ısrarcı olma gibi sebeplerle farklı farklı kavramlarla tanımlanırlar. Yine bu kitapta insanların imanlarının, söz ve fiillerinin nasıl olması gerektiği de çeşitli kavramlar kullanılarak açıklanmıştır. İnsan tiplerinin içinde en çok övüleni, tavsiye edileni, iyi ve doğru yolda olduğu söyleneni, hakkıyla yapıldığı taktirde türlü nimetlerle müjdeleneni "takva-ittikâ-muttaki" kavramlarıyla betimlenmektedir.

Kur'an'da takva kavramı üzerinde ısrarla durulmuş ve birçok yerde takvalı insanın tanımı yapılmıştır. Bu kavrama göre insanlar, inanmaları gerekeni en iyi şekilde bilir, inançları doğrultusunda fiillerini, sözlerini, ahlaklarını, amellerini ve ibadetlerini ellerinden gelen en iyi şekilde düzenlerler (Karagöz, 1995, 49).

Kur'an'ın "muttakiler" için hidayet, öğüt, yol gösterici ve rehber olduğu bildirilmiştir (el-Bakara 2/2). Kur'an herkese doğru yolu göstermesi için inmiştir fakat Kur'an'da gösterilen doğru yolu bulmak bir irade meselesidir ve herkes bu iradeyi göstermeyecektir. Kur'an'ın hitabını yalnızca seçim yapma yetisi kuvvetli kişiler görecektir. Bu kişiler de takvalı ve sakınma yeteneği bulunan (takva sahibi bireyler) muttakilerdir.

Bununla birlikte muttaki olmak sonradan kazanılabilen bir özellik olduğu için gelecekteki bütün insanları ilgilendiren bir niteliktir. Bu yönüyle muttaki insan olmak özelliği evrensel bir durumdur ve tüm insanlığa hitap eder. Yalnızca Kur'an'ın hidayetinden yararlanabilmenin ilk şartı irade gösterebilmektir. Bu irade Allah'tan korkmayı ve korunmayı seçmektir.

İttika, korunmayı seçmek, kabul etmektir. İttika'nın isim hali takva, lügat anlamı olarak kuvvetli bir himayeye girerek, iyi saklanarak korunmak, sakınmak, çekinmek anlamlarına gelir. En kuvvetli ve kapsamlı korunma ise Allah tarafından gelen korunmadır.

Allah'ın korumasının tamamen ortaya çıkması ise Allah'tan gereğince korkulduğunda kendini göstermektedir. Bu sebeple şeriatı takva ve sakınma, insanın kendisini Allah'ın korumasına teslim etmesi, günahlardan sakınması ve doğruluğa yönelmesiyle açıklanır.

Kur'an'da Allah'tan gerektiği kadar korkan muttakilerin cennetle müjdelendiği görülmüştür. Müjdelenen kişilerin yalnızca şirkten korunan kişiler olmadığını açıklamak için sonraki ayetlerde muttakilerin özellikleri sıralanmıştır. Buna göre muttaki insan, bollukta ve darlıkta Allah için harcayan, öfkelerini yutan, insanları affeden, günah işledikleri zaman hemen Allah'ı hatırlayıp tövbe edenler, işledikleri günahlarda bile bile ısrar etmeyenlerdir (Âl'i İmran 3/133-135).

Kur'an'da geçen "serra" kavramı sevinç ve rahatlık veren durum, "darra" kavramı ise zarar ve sıkıntı veren durum olarak açıklanmıştır. Bu duruma göre muttaki insanın harcamaları zenginlik ve fakirlik halinde, sıkıntı ve bolluk durumunda, hayattayken ve ölüme bağlı tasarruf yolunda yapılan harcamalar olarak anlaşılır. Bunun yanında akrabayı sevindiren yardım ve düşmanı yenmek için yapılan harcamalar olarak da anlaşılmalıdır. Bu kişiler mallarını iyilik yolunda harcarlar. Sıkıntıya düşmek veya bollukta olmak onların harcama şekillerini değiştirmez.

Sonrasında gelen "Gayz" kavramı, öfke, insanın hoşuna gitmediği bir durum karşısında hissettiği heyecan anlamına gelir ve gazap hissinin aslı, özü olarak bilinir. Gazap intikam alma duygusudur ve insanın dış görünüşünde kendini belli eder fakat gayz, yalnızca kalpte hissedilir. "Kezm" kavramı ise bir kırbanın ağzını bağlamak anlamındadır. Burada öfkeyi tutmak, zarar gördüğü kişilere karşı gücü yettiği halde intikam almamak ve bu durumu hazmetmeye çalışmak ve sabretmek muttaki insan özelliğidir.

Fahişe, zina gibi işlendiğinde insana ağır bir yük yükleyen çirkin, iğrenç işler ve sözlerdir. Bunun yanında başkasına karşı işlenen günahlar anlamına da gelir. Fâhişe, "büyük günahlar" diğeri ise "küçük günahlar" olarak da yorumlanmıştır. Muttaki insanlar nefislerine zulmedecek bir günah veya fahişe işlediklerinde hemen Allah'ı hatırlarlar, hâya ve korkuları sebebiyle tövbe ederler. Kalpleriyle affedilmeyi isterler ve affedilmek için hemen iyi işlerin peşinden koşarlar (Yazır, 2015, 2/423-425).

Kur'an'da cennet ve cennetteki nimetler muttakilere müjdelenmiştir. Muttakilerin cennete yakın olduğu, cennette değişik makamlarda olacağı ve cennetin her türlü nimetlerinin muttakilerin emrinde olacağı vaad edilmiştir (Karagöz, 1995, 50).

Buna örnek olarak Kur'an'da, muttakilerin kurtuluşu "Mefaz" kavramıyla açıklanmıştır (en-Nebe 78/31). Kelimenin kökü olan fevz, korku ve acılardan kurtulup asıl gayeye ulaşmak anlamındadır. Yani burada anlatılmak istenen takva sahipleri için asıl kurtuluş ve gaye, sonsuz azaptan kurtularak sonsuz mutluluk ve nimete ulaşmaktır. Muttakiler için kurtuluş mekânı ve sonsuz nimete ulaşacakları yer ise müjdelendikleri cennettir. Surenin devamında ise müjdelendikleri nimetler açıklanmaktadır. (Yazır, 2015, 8/501) Kur'an'da vaad edilen cennetin, kafirlerin söylediği gibi uzakta olmadığını ve takva sahiplerine yaklaştırıldığını anlatılmaktadır (Kâf 50/31). Bu vaad edilen cennet; görmediği halde Allah'tan korkmuş, her şeyden vazgeçip yalnızca Rabbinin rahmetine sığınan kalplerle Allah'ın huzuruna gelmiş kişiler içindir (Yazır, 2015, 7/245).

Kur'an'da "Allah'a karşı gelmekten sakının" emri 54 farklı yerde geçmektedir ve Kur'an bu şekilde tekrar tekrar insanlardan muttaki olmalarını istemiştir. Hz. Muhammed'in ümmetine ve daha önceki ümmetleri muttaki olmalarının tavsiyesinin verildiği Nisa suresi 131. Ayette belirtilmiştir (Karagöz, 1995). İnsanlar hamd etse de etmese de hamde layık olan yalnızca Allah'tır. Sırf hamde layık olduğu için insanları korur ve kendisinden gereğince korunmayı ve inkardan ve küfürden uzak durmayı emreder (Yazır, 2015, 3/99-100).

Peygamberler kendi ümmetlerine muttaki olmaları gerektiğini söylemiştir. Kavimlere Peygamberler gönderilmesinin ortak amaçlarından biri takvadır. Takva, kişinin kendi polisi olması, iyiye ve doğruya yönelmesini sağlayan vicdan muhasebesidir. Muttaki insan, Allah'ın emir ve yasaklarını uygulamayı başarmış kişidir (Karagöz, 1995, 50).

Her peygamber İslam dini üzere gelmiştir, kendisinden önceki peygamberleri ve kitapları tasdik etmiştir. Hz. İsa da özellikle Hz. Musa'yı ve onun getirdiği Tevrat'ı doğrularak gelmiştir (el-Mâide 5/46). Bu durum Kur'an'da belirtildiği gibi Tevrat'da da anlatılmaktadır. Hz. Muhammed de önceki peygamberler gibi kendisinden önceki kitapları tasdik etmiş ve Hz. İbrahim'in dinine tabii olmuştur. Tüm peygamberler İslam dinini getirmiş, iman esasları değişim göstermemiştir, peygamberler de önceki dinlerin bu değişim göstermeyen kısımlarına tabii olmuşlardır fakat şer'i uygulamalardaki farklılıklar dinler arasında gözlemlenebilmektedir. Böylece yeni din geldiği zaman önceki uygulamaların geçerliliği kalmamaktadır. Başka ayetlerde Tevrat'ın bir yol gösterici ve hidayet kaynağı olduğuna değinilmiştir. Bu ayette ise İncil'in aynı şekilde bir yol gösterici ve ışık olduğu gösterilmiş, takva sahipleri için bir hidayet kaynağı olduğunu ve öğütler içerdiğini belirtilmiştir. Tabii bu durum kitapların asılları bozulmamış halleri için geçerlidir. Yeterince korunan bu kitapların hepsinde muttaki insanlar için hidayet ve öğütler bulunmaktadır (Karaman vd., 2017, 4/736-738).

Hz. Musa, Firavun karşısında eziyet gören kavmini Allah'tan yardım istemeleri konusunda yüreklendirir ve en güzel sona muttakilerin ulaşacağı konusunda onları müjdelendirir (el-Arâf 7/128). "Allah'a istiane ediniz" cümlesiyle, Allah istemediği sürece kimsenin bir şeye gücü yetmeyeceğini, mutlak kudretin O'nda olduğunu biliniz ve "Sabrediniz" demiştir. Allah'ın Firavun'u neden durdurmadığı konusunda endişeye kapılmamaları gerektiğini ifade etmiştir. Mülk yalnızca Allah'ındır ve Mısır'ın gerçek sahibi de O'dur. Güzel sonuçlar ise muttakilerindir. Yani hayırlı sonuçlar şu kişiye veya bu kavme ait değildir, korunanlarıdır yani muttakilerindir. Allah'a istiane etmek ve sabretmek de muttakilerden olmanın ilk şartıdır. Bu sebeple Hz. Musa, korununuz diyerek kavmine muttakilerden olmaları konusunda öğütler vermiştir. (Yazır, 2015, 4/114)

Allah, Kur'an'da muttakilerin cehennem azabından uzak kalacağını, Rablerinin muttakilerin dostu olduğunu ve onlarla birlikte olacağını, muttakileri sevdiğini ve onların akıbetlerinin güzel olacağını, güzel bir geleceğe sahip olduklarını müjdelemiştir (Karagöz, 1995, 50).

Örnek olarak verilen ve mahiyeti açıklanan yukarıdaki ayetlere göre takvalı insan, hayatını olabildiğince dininin istediği şekilde düzenleyen ve sınırlarını da dininin gösterdiği şekilde çizen insandır. İslam dini ve kutsal kitabı, müntesiplerine hayatlarının her alanında ayrıntılı şekilde sınırlar çizmez yalnızca genel formülleri verir, geri kalanını insanın yaşam şekline ve dünyayı algılayış tarzına bırakır. Bu açıdan bakıldığında İslam'ın

küreselleşmeçi dünya tasavvurunda herkesin aynılaşması, tek renge bürünmesi beklenemez. Çoklukta kesret, tevhidde birlik inancı benimsenmektedir. Herkes kendi kültürünü yaşamaya devam edebilir, kendi coğrafyasındaki yaşam şekline, kendi coğrafyasında ve başka coğrafyalarda, dinin izin verdiği ölçülerce uyabilir, kendi topluluklarına, klan ve kabilelerine bağlı kalabilir. Bu durumda inanan ve iman eden bireyden beklenen, kendisine İslam'ın belirlediği çerçevede bir yaşam tarzı oluşturmasıdır.

Kur'an'da Tevhid Anlayışı

İslam'ın en belirgin özelliği tevhid inancına dayanıyor olmasıdır. Tevhid inancı, Allah'ın zatını, sıfatlarını ve fiillerini kabul edip, bu özelliklere denk, benzer veya yakın bir yaratıcının ortak koşulmayacağına inanmaktır. İhlas Suresinde vurgulandığı gibi Allah, tektir ve Allah, tüm özellikleriyle bilinmeli ve buna kalpten inanılmalıdır.

Tevhid inancı, bireyin hem yaşantısında hem de zihninde ve düşüncelerinde istenen altyapıyı oluşturur ve inanç bağlamında sağlıklı ve dengeli bir toplum oluşturmada önemli bir kuraldır. Tevhid inancı bireylerde tam olarak yerleşmez ve hayatlarına bu şekilde sirayet etmezse ikilemler ve parçalanmalar rahatça gözlemlenebilir (Altıntaş, 1996, 111-112).

Tevhid inancı dinin özünü oluşturur, dinin diğer konuları arasında bir bağlantı sağlar ve anlamlı, sistematik ve bütüncül bir yapı ortaya çıkmasında yardımcı olur. Bu açıdan tevhid, çekirdek bir kavramdır. Kuşatıcı bir rol oynayan tevhid inancı, tüm sonuçları yalnızca bir sebebe bağlayabilen bir zihin pratiğiyle ortaya çıkabilir. Tevhidin bu yönü insanların zihinsel gelişimini en üst seviyeye çıkarmaktadır. Tevhid inancı, Allah'ın birliğiyle birlikte, insanların, dinlerin, ırkların birliğini ve aynı kökten türediklerini de ortaya çıkartmaktadır. Etnik kökenlerin ve kavimlerin hiçbir önemi olmadan Allah'ın tüm insanların yaratıcısı olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkartan son din olan İslamiyet, diğer tüm dinlerden ayrıcalıklıdır.

Şirke düşen, kendilerine gönderilen dini unutup başka ilahlar edinen insanlara müdahale eden Allah, yeni bir din gönderir ve tevhid inancını insanlara yeniden hatırlatır. Tahrip edilen ve bozulan dinlerden sonra gelen peygamberler, tevhid inancını gerçek formuna dönüştürmekle yükümlüdürler. Gönderilen son kitap olan Kur'an'da en özlü şekilde tevhid inancının ortaya konduğu sure de İhlas Suresidir (Düzgün, 2005, 3-4).

Nüzul sebebi, bu surenin neden Allah'ın tam anlamıyla tasvirinin yapıldığını daha net açıklamaktadır. Bazı müşrikler Hz. Muhammed'e gelip "Ey Muhammed! Rabbini bize tasvir et, o altından mı, gümüşten mi yoksa safir mi?" dediler ve bunun üzerine Hz. Muhammed, alay etmek için bu soruları soran müşriklere, "Kulluk ettiğim, inandığım, sizi ibadet etmeye davet ettiğim Rabbim birdir: ne zâtında ne sıfatlarında ne de fiillerinde hiçbir benzeri, ortağı veya muadili yoktur. Hristiyanların Üçlü Birliği olan, Baba Oğul ve Kutsal Ruh'a inandığı gibi ya da müşriklerin Tanrı'nın çokluğuna inandığı gibi değildir." Diyerek İnandığı yaratıcıyı tasvir etmiştir (es-Sâbûnî, 1981, 3/620-621)

Bu açıdan bakıldığında Tevhid konusu işlenirken incelenmesi gereken ilk sure İhlas Suresidir. Bu sure, tevhidin özünü ifade ettiği için Hz. Muhammed tarafından Kur'an'ın üçte biri olarak tanımlanmıştır ve Kur'an'ın üç temel konusundan birincisi olan Tavhid konusuyla ilgilidir. İhlas suresini iyice kavrayan ve öğrenen bir kişi tevhid ve akâid konularını anlamış olur. Gazali, Cevahiru'l-Kur'an eserinde de bu konudan bahsetmiştir.

İlk ayette geçen "hüve" zamiri Allah'a aittir. Allah, varlığı ezeli-ebedi ve zaruri olan, her şeyin yaratıcısı ve sahibi, hâkimi, her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen yaratıcının adıdır. Surenin ilk ayetinde geçen "ahad" kavramı, birlik anlamına gelen "vahd" kökünden türemiş bir kelimedir. Vahdet sıfatı Allah'a nisbet edildiğinde, O'nun tekliliğini, birliğini ve eşsiz oluşunu anlatmaktadır. Bu surede de doğruca Allah'a isnad edilen bir sıfattır. "Vahd" kavramı ise, sayısının fazlaşması ve bölünmesi mümkün olmayan, bir tek, yegâne varlıktır. Vahid ve ehad kavramları arasında anlam farkı bulunmaktadır. Vahid, aynı türden birçok varlığın arasından biri anlamında olup sayısal bir anlam taşıyan sıfattır. Ahad ise tek anlamına gelir ve türdeşi olmayan, zatı ve sıfatlarında başka bir benzeri olmayan tek varlık manasındadır. Başka bir fark da Ahad, Allah'ın zatı bakımından, vahid ise sıfatları bakımından bir olduğunu göstermesidir. Sonuç olarak Allah birdir demek, zatı veya sıfatları açısından da olsa, isimler hangi açıdan ele alınırsa alınsın, O, hep birdir, hiçbir şekilde ortağı olmayan yegâne varlıktır anlamına gelmektedir.

2. ayette geçen Samed kavramı, her varlığın kendisine ihtiyacının olması fakat kendisinin hiçbir varlığa ihtiyacının bulunmaması anlamındadır. Surede vacibu'l-vucüd kavramı, var oluşu açısından kimseye muhtaç olmaması ve her türlü varlığın kendisine bağlı olması burada vurgulanmıştır. Samed kavramı bir önceki ayette bulunan ahad kavramının bir açıklaması şeklindedir. Sonraki ayette gelen "doğurmamış ve doğmamıştır" açıklaması ise Samed kavramı için gelmiştir. Tâberi, tefsirinde Samed kavramını "kendisinden başka ibadet edilmeye layık olmayan tek mabud" olarak anlatmıştır.

Surenin son ayeti hem ilk ayeti açıklamakta hem de tüm sureyi özetlemektedir. Allah'ın zatında, sıfatlarında ve fiillerinde hiçbir denginin olamayacağını, benzerinin bulunamayacağını anlatmaktadır. Kendisi dışında her şeyin yaratıcısı ve sahibi O'dur. Yarattıklarının kendisine benzer ve denk olması mümkün değildir (Karaman vd., 2017, 5/714-717).

Allah tarafından tarih boyunca gelen vahiylerin en büyük ortak noktası tevhid çağrısıdır. Tarih boyunca yaşamış inanç gruplarında bu tevhid algısı insanların zihinlerine ve yaşamlarına vahiyler yoluyla oturtulmaya çalışılmıştır. Bu konuda geçmiş ve gelecekteki tüm grupları ilgilendiren tevhid çağrısı bulunmaktadır (Düzgün, 2005, 3).

Kur'an'ın İslâmî anlayışına göre din, kısaca kişinin yaratılış amacına uygun bir hayat sürebilmesi ve bu amacı belirli bir disiplin içinde gerçekleştirebilmesi için kendisine yol gösteren kurallar bütünüdür. Kur'an'da İslâm kelimesinin geçtiği ilk yer bu ayettir (Â'li İmrân 3/19). İslâm'ın sözlük anlamı, "bağlanmak, itaat etmek, teslim olmak, esenlik ve barış içinde olmak" tır. Terim olarak İslâm "Hz. Muhammed'in din adına bildirdiklerinin tamamını bütün varlığıyla benimsemek ve bunu ortaya koyan bir teslimiyet içinde olmak" demektir. Bütün ilâhî dinler Allah'ın birliği esasına dayalı olduğu için, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği İslâm dini ile diğer peygamberlerin getirdiği dinler temelde birleşirler. Bununla beraber Müslüman bilginlerin bir kısmına göre İslâm dini ve İslâm ümmeti tabirleri sadece Hz. Muhammed'in getirdiği din ve onun mensupları için

kullanılabilir. İslâmiyet önceki hak dinlerle temelde uyuşsa bile, bu dinin kendine ait özellikleri ve mensubu olan ümmete özgü hükümleri vardır.

Kur'an'da çeşitli vicdanların, muhalif milletlerin, farklı dini inançların ve bu inançların kitaplarının tek bir vicdanda ve doğru bir sözde nasıl birleşebilecekleri tasavvur edilmiştir. İslam'ın insanlık tarihi boyunca ne kadar hidayet dolu ve açık bir yol olduğu, Arapların ve Arap olmayan herkesin bu yolda vicdani özgürlük ve hürriyetlerine kavuşabilecekleri belirtilmiştir. Bu özgürlük ve eşitliğin nasıl elde edileceği tanımlanmıştır (Â'li İmrân 3/64). Kimse birbirini Rab, Mevla olarak tanımamalıdır. Yalnızca bir Rabbe iman edilmeli, onun emirleriyle hareket edilmelidir. Onun dışında bir bağımlılık olmamalı ve bir topluluktaki herkes birbirine bu açıdan uymalı, kimse kimsenin hakkını gasp etmemelidir. Asıl anlaşma böyle yapılırsa, Allah'ın emirlerine uyulduğunda ortaya çıkan sorunlar O'nun hak kanunlarıyla çözümlerse ortada bir sorun kalmaz ve kimse kimseye üstün olamaz (Yazır, 2015, 2/329-388).

İlahi mesajın ve tevhid anlayışının tarih boyunca peygamberler tarafından tüm insanlığa ulaştırıldığı Kur'an'da anlatılmıştır (Fâtır 35/24). Allah, tarih sürecinde bulunan her insan topluluğuna elçi göndermiş ve tevhid mesajını iletmiştir. Bir süre sonra bu mesajlar unutulmuş ve yerine yeni peygamberlerle, özü yine tevhid inancı olan yeni dinler gönderilmiştir. Burada Hz. Muhammed'e geçmiş peygamberlerin de onunla aynı şeyleri yaşadığı anlatılmıştır ve Kur'an'ın ve Hz. Muhammed'in görevinin öncekilerden ayrı bir görev olmadığı delillendirilmiştir (Karaman vd., 2017, 4/462).

Kur'an'da geçen "Din" kavramı, tüm müfessirler için gelen ilahi dinlerin tamamına işaret etmektedir (eş-Şûrâ 42/13). Bu dinlerdeki tüm hükümlerin aynı kalmadığı ve tahrife uğradığı, Hz. Muhammed'in getirdiği İslam'da ise önceki dinlerde bulunan tüm ameli hükümlerin aynı olmadığı bilinmektedir. Buna göre surede geçen "din" kavramı dinin bir kısmına işaret etmektedir. Bu kısım ise ilahi kitapların hepsinin özünü oluşturan müşterek hükümlerdir ve bu konuların başında tevhid inancı gelmektedir. Meleklerle, önceki kitaplara ve peygamberlere, ahirete iman da buraya dâhildir. Ayette geçen peygamberler ise tarihin dönüm noktalarına ait isimlerdir. İnsanlık tarihinin adeta yeniden başladığı Hz. Nuh'un belirtilmesinden hemen sonra vahiy zincirinin son halkası olan Hz. Muhammed'in belirtilmesi ve sonrasında gelen "sana vahyettiklerimizi" ifadesi, bu aralıkta gelen tüm ilahi mesajların özünün aynı olduğunu göstermektedir. Bu birlikten bahsedildikten sonra ayetin devamında ümmete, bu dini ayakta tutmaları ve bölünmekten kaçınmaları gerektiği tavsiyesi verilmiştir (Karaman vd., 2017, 4/736-738).

İslam dininin ve diğer ehli kitap dinlerin bozulmamış hâllerinin temelini tevhid inancı oluşturmaktadır. Dinlerin amacı bireyde tevhid inancını oturtup, inanç konusunda sağlıklı bir zihin inşa etmektir. Böylece sağlıklı bireyler sağlam toplumları oluşturacaktır. Tevhid, bireyde tek bir tanrının varlığına ve bu tanrının bir eşi benzerinin olmayacağına inanmaktır. İslam'ın bireylerden isteği tek bir yaratıcının varlığını kabul etmesiyken, toplum için aynı durum söz konusu değildir. Elbette yaratıcının beklentisi toplumun tamamının iman etmesidir fakat bu konuda bir zorlama yoktur ve tevhid inancı bulunmayan bireyler de toplumda yerlerini alabilirler, Allah bu ebruli topluluk haline müsaade etmiştir.

Kur'an'da diğer dinlerin de tevhid inancının toplumlarda yeniden inşa etmek amacıyla geldiği anlatılmaktadır. Tevhid inancı bozulan her topluluğa yeni bir din gönderip bu inancın yeniden anlatılması, Kur'an'a göre İslam dininin küresel çapta yayılan bir inanç sistemi olması gerektiğini gözler önüne sermektedir. Küreselleşmenin günümüzdeki kadar yaygın olmadığı, ilahi mesajın gelmeye devam ettiği farklı çağlarda, yerellik ön plandaydı. Yaratıcı, yerel kavimlerin hepsine aynı inanç sistemini, farklı peygamberlerle, kavimlerin anlayış ve ihtiyaçlarına uygun olan sosyolojik unsurlarla göndererek yerelleşmenin içinde küresel boyutta bir inanç sistemi ortaya koymuştur. Küreselleşme savunucularının da iddia ettiği gibi, İslam dininde küreselleşmenin yanında yerelleşme yayılmaya devam etmiş, kültürlerin de yansıtıldığı dini hayat bireylere sunulmuştur.

İslam'a giren grupların çeşitli yapılarda olması aynı toplum içinde bulunmayı zorlaştırmaktaydı. Çeşitli kültür birikimlerini bir sistemde toparlamak ve sosyal bütünleşmeyi bozan farklılıkları ortadan kaldırarak bu çeşitli yapıların tek bir potada erimesini sağlamak için de Tevhidi düşünce ortaya çıkmıştır. Kur'an anlatisının içinde bulundurduğu tevhid inancının yapısından yola çıkılarak bir toplum sistemi inşa edilmiştir. Bu sistemde siyaset, toplum ve ahlak anlayışı tevhide göre düzenlenmiştir. Aynı inancı paylaşan insanlar tevhid akidesi sayesinde toplumsal ilişkilerini de düzene sokmuşlardır.

Kur'an'ın Tüm İnsanlığa Hitap Etmesi

Kur'an, bazen bazı özel hitaplar kullanarak, ilgili durumu daha da somutlaştırır ve hitap ettiği gruba ait özel mesajlar gönderir. Bu hitaplar olumlu veya olumsuz özellikler barındırabilir. Bazı hitaplarda ise mesajın içeriğinin olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğunu anlayabilmek için iletilen mesajın devamını incelememiz gerekir. Bu hitaba en güzel örnek ise "Ey insanlar!" hitabıdır çünkü Kur'an'da geçen "Ey İman edenler," "Ey kâfiler" "Ey İsrailoğulları" gibi belli bir zümreye işaret eden hitapların aksine, insanlar denildiğinde buraya inananlar da inanmayanlar da; iyiler de kötüler de dâhil edilebilir ve Kur'an'da geçen en genel hitap şekli evrendeki tüm insanlığı içine alabildiği için bu hitaptır.

Hız. Osman'ın düzenlemiş olduğu Kur'an'ın son haline ve nüzul sırasına bakıldığında, 21 yerde tekil ve 2 yerde çoğul olmak üzere toplam 23 yerde "Ey insanlar" hitabı geçmektedir. Bu hitabın geçtiği surelerin 12 tanesi Mekki, 11 Tanesi ise Medenidir (Bayram, 2017, 164).

Bu hitaplardan sonra gelen mesajların konularına ve içeriklerine bakıldığında, Allah'ın varlığı ve birliği, tüm insanlığın ahiret günü hesap vereceği, insanların tek kökten yaratıldığı, tüm insanların birbirlerine eş olduğu, insanların mallarının ve canlarının korunmasının önemli olduğu gibi evrensel mesajlara değinildiği gözlemlenmiştir. Kur'an, vahyedilmesinin üzerinden binlerce yıl geçmiş olmasına ve bu geçen yıllarda gözlenen hızlı değişime rağmen, evrensel mesaj ve prensipleri sayesinde her konuda bir ışık olmaya devam etmektedir. Kur'an'daki kanunları incelediğimizde, bu kanunların genel bir çerçeve çizdiğini ve bu genel kuralların tüm insanlar ve tüm durumlar için uyarlanabilir ilkeler olduğunu görebilmekteyiz (Kur'an-ı Kerim Sitesi, 2018).

Kur'an'da bazı yerlerde geçen "Ey İnsanlar" hitabı, "Nas" kavramının kapsadığı tüm beşer topluluğuna bir sesleniştir. "Sizin hepinize Allah'ın Resulüyüm" ifadesi, Hz. Muhammed'in diğer peygamberler gibi yalnızca gönderildikleri kavimlere ait bir peygamber olmadığını, genel bir risaletle tüm insanlara ve cinlere gönderildiğini göstermektedir (el-A'râf 7/158). Bu ayet, Yahudilerin dediği gibi yalnızca risaletin Araplara geldiğini reddeder ve tüm insanlığı ilgilendiren bir mesaj olduğunu ifade etmektedir. Bu ayetin Mekki olması daha o zamanlardan bu risaletin evrensel olduğunu Peygambere kanıtlamaktadır. Hz. Muhammed'in son peygamber olması hasebiyle ilettiği mesajın evrenselliği açıkça belirtilen tek resuldür. İslamiyet, son din olduğu için cihanşümuldür ve hitabı da tüm insanlığadır. Hz. İsa'nın da Hz. Musa'nın da nübüvvetlerinin evrensel olduğu iddia edilse de bu iki peygamber de kendi kitaplarında yalnızca gönderildikleri kavimlere doğru bir hitabete sahiplerdir. Bu konuda İslam dini özel bir konumdadır (Yazır, 2015, 4/151-152).

Kur'an'da bulunan "biz seni bütün insanlara müjdeci olarak gönderdik" ifadesi, yine "Ey İnsanlar" hitabına uygundur (Sebe' 34/28). Hz. Muhammed'in peygamberliğinin yalnızca Araplar için değil Arap olmayanlar için de geçerli olduğunu ve tüm insanlara topyekûn bir mesaj verdiğini göstermektedir (Yazır, 2015, 6/364).

"Kaffeten li'n-nas" ifadesinin bütün insanlık olarak anlaşılmasını Zemahşeri doğru bulmasa da Taberi ve İbn Atıyye, buradaki anlamın Hz. Muhammed'in peygamberliğinin evrenselliğini bizzat öne çıkarıldığı konusu üzerinde ciddiyetle durmuşlardır (Karaman vd., 2017, 4/435).

Bakara Suresi 21. Ayet, Kur'an tertibine göre bakıldığında Allah'ın ilk emrini içermektedir. Bu ayette, Rablerine kulluk etmelerini isteyen Allah, muhatap olarak tüm insanlığı almıştır ve bu durum Kur'an'ın evrenselliğini ortaya koymaktadır. Zengin-fakir, bilgin-cahil, kâfir- münafık, köle-özgür, hangi kavimden ve ırktan olursa olsun tüm insanlığı bu emirden sorumlu tutmuştur (Yazır, 2015, 1/232-233).

Kur'an tüm insanlığa indirilmiş bir kitaptır fakat bu konuda İslam, insanlara karşı zorlayıcı ve baskıcı bir tutumda değildir ve evrendeki düzenin ve en büyük kudretin Allah'a ait olduğu vurgulanmaktadır (Yûnus 10/99). Bu sure Hz. Muhammed'e inkârda ısrarcı olanlara ve iman etmeyenlere karşı maneviyatını bozmaması gerektiğini söyler. İman etmeyenlere zorlayıcı ve baskıcı bir tavır takınmanın da Allah'ın iradesini yok saymaya gidecek bir yanlış olduğunu anlatmaktadır (Karaman vd., 2017, 3/139-140).

Kur'an'da farklı yerlerde Hz. Muhammed'in yalnızca bir hatırlatıcı olduğu vurgulanmıştır. Surenin devamında ise insanlara zorlayıcı davranamayacağı açıklanmıştır (el-Gâşiye 88/21). Allah, peygamberine hiçbir zorlama ve baskı olmadan yalnızca insanlara hatırlatıcı olmasını, onları uyarmasını emretmiştir. İman ve ibadetler yalnızca insanın iradesi ve isteğiyle yapılabilecek şeylerdir. Zorlama ve baskıyla inandım diyen inan yalnızca bir kaçış yolundadır. Bu sebeple başka ayetlerde de peygamberin görevinin bütün insanlığı mutlak hakikate erdirmek değil, onlara yalnızca yol gösterici olmak olduğu belirtilmiştir. (meselâ bk. Â'li İmrân 3/20; Nâhl 16/82; Kâsas 28/56; Şûrâ 42/48). Hz. Muhammed de inanmayanlara hiçbir baskı uygulamamış, sadece onlara zarar verme

peşinde olan kâfirlerle savaşmış, uyumlu olan gayri Müslimlerle aynı devlette huzur ve barış içinde yaşamış, onlara ve inançlarına saygı göstermiş, ümmetinden de bunu istemiştir.

Bazı müfessirler bu ayetin neshedildiğini, yani hükmünün kaldırıldığını söylemişlerse de bize göre bu görüş isabetli değildir. Meşru savunma ve hakların korunması için savaş emri geldikten sonra da Hz. Peygamber inanmayanları imana zorlamamış, yalnızca topluma zarar verenleri sürgüne göndermiş, diğer gayrimüslimlerle hukuk çerçevesinde aynı ülkede yaşamış ve yaşanmasını istemiştir (Karaman vd., 2017, 5/612-613).

Yukarıda örneklerle desteklendiği üzere İslam, inanan inanmayan ayırt etmeden bütün insanlığa yapılan bir çağrıdır. Bu açıdan bakıldığında Kur'an, inanmayan insanların da varlığını kabul etmekte, bu kimselere herhangi bir zorlayıcı tavır takınmamaktadır. İslam'ın küresel bir din olma anlayışında, günümüz küreselleşme savunucuları gibi tüm dünya insanların aynı inancı benimsemeleri, tek renge bürünmeleri, dünya bilincinin yoğunlaşması beklentileri yoktur. Küreselleşme, insanları bir şekilde tek tipleşmeye iterken, İslam inancında bu anlayışı görmemekteyiz. Ayrıca bu ayetler, (örnek vermek gerekirse Hz. Muhammed döneminin Medine'si, Abbasi ve Osmanlı gibi) İslam devletlerinde de gayrimüslimlerin yer almasına izin vermektedir. Müslim ve gayrimüslim bireyler saygı çerçevesinde ekonomik, kültürel her türlü ilişkiyi kurabilmektedir. Aynı zamanda ebruli bir toplum bilincine, yani çok kültürlü toplumların kendi içinde farklı kimlikleri korurken tek bir bütün haline gelmesi ve bu süreç içerisinde parçaların özünü koruyabilmesine izin verilmektedir.

Vahyin Tamamlanmış Olması

Kur'an, indirilen son kitap, Hz. Muhammed gönderilen son peygamberdir. İslam dininin evrenselliğinin zaman boyutu sayesinde bu din hem indirildiği zamanın hem de günümüz meselelerini kapsar, mekân boyutu sayesinde ise her mekânda oluşan sorunlara çözüm bulabilir. Kur'an'ın son gönderilmiş kitap olması sebebiyle hiçbir ayeti geçici bir geçerliliği barındırmaz, aksine her bir kuralı ebediyete kadar geçerliliğini sürdürecektir ve bu evrensel bir yöndür. Bu evrensellik boyutu Kur'an'ın herkese hitap etmesinin yanı sıra tüm özelliklerinin uygulanabilir olması sayesinde (Düzgün, 1996, 529).

Maide Suresi 3. Ayette geçen "dininizi kemale erdirdim" ifadesinde Allah, tüm iman, akâid ve ahlak kurallarını koyduğunu, şeriatın tamamlandığını, bundan sonra içtihat kanunlarının değişmeyeceğini, helal ve haramların değişmesinin veya kaldırılmasının mümkün olmayacağını söylemiştir. "Size nimetimi tamamladım" ifadesinde ise hidayete erdirip mutluluğa erdirdiğini, Kâbe'yi fethetmeyi ve Kâbe'yi çıplak tavaf etmeyi Mekkelilere yasaklayıp huzur içinde hac görevini yerine getirebilmelerinden bahsetmiştir. Allah, Hz. Muhammed'in ümmetine güçlü bir devlet kurmayı nasip etmiştir. Kur'an'da bulunan "size olan nimetimi tamamlayayım" vaadini yerine getirdiğini de Hz. Muhammed'in veda haccında ve hayatının son dönemlerinde ümmetine bildirmiştir (el-Bakara 2/150). Artık vahiy tamamlanmış, Rablerinin kullarına seçtiği ve beğendiği din İslam, tam anlamıyla ortaya çıkmıştır. Bundan sonraki insanlık için de bu din geçerli olacaktır, başka bir din beklemeyeceklerdir ve sonradan gelecek olan tüm insanlığın iman etmesi gereken din de İslam'dır (Yazır, 2015, 3/158-159)

Kur'an'da Hz. Muhammed'in son peygamber olduğu "Hatemunnebiyin" ifadesiyle vurgulanmıştır (el-Ahzâb 33/40). "Hatem" kavramı hatim eden, sonlandıran veya mühürleyen anlamı taşımaktadır. Mühür ise bir şeyin sonlandırılıp belgelendirilmesi ve tasdik edilmesi için en sonda atılan imzadır. Bir işin hem sonlandığını hem de tasdik edildiğini ifade eder. Yani, Hz. Muhammed, hem peygamberler âlemini sona erdiren son peygamber hem de peygamberlerin sonuncusudur ve kendisinden önce gelen bütün peygamberleri tasdik eden, belgelendiren ilahi bir nitelik taşıyan mühürdür. Hz. Muhammed'in getirdiği vahiy, kendisinden önce gelen vahiylerin de tasdik edilmesini sağlamıştır. Diğer peygamberlerin kendisi hakkında getirdiği müjdelerin de bir ispatıdır. Hz. Peygamber'in getirdiği dinle birlikte insanlık tarihinin gördüğü dinlerin ilerlemesi son bulmuştur. Artık yeni bir peygamber beklenmemeli ve Hz. Muhammed'in getirdiği din sonraki insanlık için bir hidayet kaynağı olmalıdır (Yazır, 2015, 6/370-371).

Kur'an'ın koruyuculuğunu bizzat Allah'ın yapacağı vaadi verilmiştir (el-Hicr 15/9). Allah, son dinin kitabı olan Kur'an'ı insanların tahrif etmesinden, değiştirmesinden ve eklemeler yapmasından koruyacaktır ve İslam kıyamete kadar bozulmadan kalabilen tek din olma özelliğine sahip olacaktır.

Fahreddin Razi bu konu hakkında, "Kur'an'a kadar gelen kitapların hepsinde bir takım bozulma ve tahrifler bulunmaktadır. Kur'an'ın korunması gibi bir korunma başka hiçbir kutsal kitaba nasip olmamıştır bu da Kur'an'ın başka bir mucizesidir." demiştir (Yazır, 2015, 5/193-194).

"Ne önünden ne ardından O'na batıl yanaşamaz" ifadesi de Kur'an'ın korunmakta olduğuna delil olan ayetlerden bir tanesidir (Fussilet 41/42). Yani bu kitabın içindekiler geçersiz sayılamayacak kadar doğru ve sağlamdır. Yapılan hiçbir inkârın gerçekliği yoktur. Hem Hz. Muhammed hem de vahiy getiren Cebrail dahil kimsenin kutsal mesajı değiştiremeyeceği anlaşılmaktadır (Karaman vd., 2017, 4/717).

Bütün Tarihi İslam Olarak Görme

Tevhid konusunda anlatıldığı üzere, "hak din İslam'dır" ifadesine göre bütün ilâhî dinler Allah'ın birliği esasına dayalı olduğu için, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği İslâm dini ile diğer peygamberlerin getirdiği dinler temelde birleşirler (Â'li İmran 3/19).

Yine Kur'an'da, Hz. İbrahim Müslüman olarak tanıtılmaktadır (Â'li İmran 3/67). Surenin nüzul sebebi, Yahudi ve Hristiyan din adamlarının Hz. Muhammed döneminde girdiği bir tartışma sonucu Yahudilerin, Hz. İbrahim'in Yahudi olduğunu, Hristiyanların ise Hz. İbrahim'in Hristiyan olduğunu iddia etmesi ve Araplar üzerinde kendi dinlerinin propagandasını yapmasıdır. Bu tartışma sonucu bazı Arap kabileleri özellikle Hristiyanların ısrarcı tavrıyla Hristiyan olmaya başlamıştır. Kur'an da Hz. İbrahim'in haniflik öğretilerine dikkat çekmiş ve Hz. Muhammed'in de bu haniflik inancı üzerine geldiğini anlatmıştır.

Hz. İbrahim ne Hristiyan ne Yahudi ne de müşriktir. O, tevhid inancını getirmiş ve bu inanca bağlı bir Müslümandır. Eğer Yahudiler ve Hristiyanlar bir bağ kurmak isterlerse

bu tevhid inancının tüm peygamberler tarafından getirildiğini ve kendi dinleri de dâhil olmak üzere Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed'in getirdiği dinlerin geniş anlamda İslam çatısı altında birleştiğini kabul etmeleri gerekmektedir (Karaman vd., 2017, 1/597-600).

Kur'an Hz. Musa'nın mensupları için de 'Müslümanlar' ifadesini Araf Suresi 126. Ayette kullanır. Hz. Musa'nın kavmi, Firavundan gördükleri eziyetlerin sonucunda "Biz ne de olsa Rabbimize döneceğiz" diyerek Firavundan korkmadıklarını göstermişlerdir ve Rablerine dönüp "Canımızı Müslüman olarak al" diye dua etmişlerdir. Sırf inandıkları için eziyet görmekle tehdit edilen, yeni iman eden bu grubun İslam dini üzere ölmek istedikleri vurgulanmıştır (Yazır, 2015, 4/111).

Kur'an'da belirtildiğine göre Hz. İbrahim, dinini kendi çocuklarına, torunlarına ve sonraki nesillere vasiyet olarak bırakmıştır (el-Bakara 2/132). Hz. İbrahim'in torunu Hz. Yakup da Hanif dininin bir temsilcisidir ve o da kendi nesline bu dini vasiyet olarak bırakmış, tevhid inancından uzaklaşmalarını gerektiğini, başka yola sapmamalarını emretmiştir, torunları da bu vasiyeti yerine getireceklerine dair söz vermiştir. Yahudiler, Hristiyanlar ve Müşrikler, kendilerini Hz. İbrahim'in dinine bağlı görmelerine rağmen Hz. Muhammed'in getirdiği dine, karşı çıkmışlardır. Söz konusu ayete bakıldığında Hz. Muhammed'in, Hz. İbrahim'in ve geçmişteki diğer bütün peygamberlerin aynı hak din olan İslam'a bağlı oldukları ortaya çıkmaktadır. Hatta Müslümanlara 135. Ayette Hz. İbrahim'in dinine uymaları gerektiği emredilmiştir. Buna rağmen inanmayanlar bu dini reddederek Hz. İbrahim'in dinine de karşı çıkmış oldular. 132. Ayetin son cümlesine bakılırsa Hz. İbrahim ve Hz. Yakub'un oğullarına vasiyeti olan din İslam'dır ve onlara Mümin olarak ölmelerini söylemişlerdir (Karaman vd., 2017, 1/214-216).

Devamında gelen 133. Ayette de Hz. Yakup İslam üzere ölmenin önemini biliyor ve son nefesinde de bunu oğullarına tekrarlamıştır. Oğulları da cevap olarak yalnızca Allah'a iman edeceklerini ve tevhid inancına bağlı kalacaklarını söylemişlerdir. Söze Yakub'un dedesi İbrahim ve amcası İsmail'den başlayıp onları da babalarının dinlerine dahil etmişlerdir. Böylece tüm bu peygamberlerin İslam dinine bağlı olduğunu görmekteyiz (Yazır, 2015, 1/413-418).

Kur'an'da, Hz. Muhammed'e gelen kitaba iman ettikleri, İbrahim'e İsmail'e İshak'a, Yakub'a, onların torunlarına indirilene, Musa'ya İsa'ya ve peygamberlere gelenlere inandık sıralamasından bunların hepsinin kökünün aynı olduğu anlaşılmaktadır (Â'li İmrân 3/84). Yani Allah katında tek gerçek din İslam'dır. Bütün peygamberler ve ilahi kitaplar Allah'a itaati emreder, bu durum tevhid inancının zorunlu bir sonucudur (Yazır, 2015, 2/397-398).

Yukarıda ayetlerle örneklendirildiği gibi İslam dini, gelen tüm peygamberlerin ortak dinidir ve tüm peygamberler bir önceki gelen peygamberi tasdiklemektedir. Ortak görev, bozulan tevhid inancını inşa etmektir. İbadet şekilleri, koyulan yasaklar her topluma gelen peygamberin dininde farklılık gösterse de toplumların sosyal ortamlarına uygun, her yerel kesimin kendisine has özelliklerine uygun kurallar bütünü gelse de, ortak amaç inanç esaslarının bir olmasıdır. Zaman ve mekân değişse de küresel bir inanç sistemi kurulması esastır. Kur'an'da bulunan küreselleşme tasavvuruna bu açıdan baktığımızda, tüm dünyanın aynı anda aynı olaylardan haberdar olacağı bir bilişim ağı olmadığı için, yerellik unsurları beslenirken aynı zamanda tüm âlemlerde küresel tebliğ faaliyeti devam etmiştir. Yerel unsurların beslediği küresel bir din anlayışı böylece ortaya çıkmıştır.

İnsanların Farklı Farklı Yarattıkları

Kur'an'da bazı ayetler, İslam'ın dış dünyaya bakış açısını ve değer paradigmasını ortaya koymaktadır. Bireyler, kendi içinde ümmet, kavim gibi gruplara ayrılır, ırklar ve milletler ise kültürel, coğrafi, siyasi, biyolojik farklarla ayırt edilir (el-Hucurât 49/13). Bu ölçütlere göre farklı kimlikler edinirler ve birbirleriyle bu kimlikler sayesinde birbirlerini tanırlar. Her grup kendi özelliklerini daha özel görüp kendisini ayrıcalıklı hisseder hatta kendini diğer gruplardan üstün görecektense kadar gurur kaynağı haline getirir. Bu ayette insanların farklı farklı gruplar halinde yaratılmış olmasının sebebinin bireylerin bir kimlik edinmesi ve bununla tanınması, diğer toplulukları da bu özelliklerine bağlı olarak tanıması olduğu anlaşılmıştır. Kur'an'a göre farklı etnik gruplarda yaratılmış olmanın asıl fonksiyonu, grupların birbirleri üzerine üstünlük kurmaları değildir. İnsan, elinde olmadan sahip olarak dünyaya geldiği etnik kimliğe göre değil bireysel çalışmasının karşılığında kazandığı değerlerle saygıyı elde eder.

İletişim hem kişisel hem de toplumsal olarak yaşanan bir süreçtir. İnsanlar ve toplumlar iletişim olmadan kendilerini ve birbirlerini tanıyamaz ve gelişemezler. Toplum içinde insanların birbirleriyle olan iletişimleri ve toplumların birbirleriyle olan etkileşimleri, insanların kendi inançlarını ve farklı toplumların inançlarını, değerlerini içselleştirmesi açısından önemlidir ve bu sebeple Kur'an'da bu konuya değinilmiştir. İnsanların farklı gruplar halinde yaratılmaları gelişim ve değişim kabiliyetleriyle doğru orantılı olarak çok yönlü iletişim düzeni içinde yaşamaları hikmetiyle bağdaştırılmaktadır (Şimşek, 2018, 219).

Ayette geçen "etka" kavramı takva anlamında kullanılmıştır ve evrensel değerleri en güzel şekliyle elde etmeyi, kötülüklerden olabildiğince uzak kalmayı işaret etmektedir. Bir dinde iman anlayışından daha önemli bir değer bulunamaz. İman konusu dışında da dinde evrensel değerler hangi toplulukta ve bireyde daha fazla bulunursa onlar daha üstün bir konumda yer alır. Tüm insanlık, bir erkek ve bir kadının (Âdem ve Havva'nın) bir araya gelip çoğalmaya başlamasıyla yaratılmıştır. Bu açıdan bakıldığında tüm insanlık bir kökten çıkmıştır, aynı maddeden çoğalmıştır ve birbirlerine üstünlük sağlayabilecekleri bir alan yoktur. Aynı kökten çıkmış olmalarına rağmen farklı gruplara bölünmelerindeki hikmet, grupların özellikleriyle tanınıp birbirleriyle tanışmalarını sağlamaktır. Her grup, diğerleriyle birlikte taşıdığı ortak özelliklerine bağlı olarak dayanışma sağlarlar ve bu dayanışmanın temel unsuru ise dindir. Aynı dinde bulunan bireyler birbirlerine çok daha yakın hissederler. Dinin insana kazandırmak istediği en temel özelliklerden birisi ise takvadır. Aynı grup içinde de diğer grupların arasında da üstünlüğü sağlayacak en önemli unsur takva ve güzel ahlakıdır.

Bu ayetin nazil olduğu zamanlarda Araplar içinde birbirlerine kavim ve kabileler sebebiyle üstünlük kurma veya aşağılama alışkanlığı çok yüksekti. İslam, bu konuda eşitlikçi bir tavır getirmiştir (Karaman vd., 2017, 5/97-98).

Kur'an'da, bu kitabın ve diğer ilahi kitapların aynı mesajı taşıdığı bir hakikat olarak gösterilmiştir. Aradaki fark ise Kur'an'ın kendisinden önce gelen mesajları kabullenici ve sahiplenici olmasıdır (el- Mâide 5/48). Surede geçen "müheymin" ifadesi, gözetin,

koruyup kollayan, şahit olan ve inanılan anlamına gelmektedir. Müheymin, Kur'an'ın bir sıfatıdır ve bu kutsal kitaba, daha önceki kitaplarda neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilen, onları koruyan ve gözeten anlamını katmıştır. Kur'an'ın tahriften korunuyor olması, kendisinden önce gelen kitapların iman kısımlarının da korunuyor olduğunu göstermektedir. Kur'an, önceki kitapların ilahi olduğuna dair bir kanıt niteliği taşır ve onların temel iman meselelerini doğrular niteliktedir.

Surenin devamında gelen "Her birinize bir din yolu ve bir yol yöntem verdik" ifadesinde geçen ve din yolu anlamına gelen "Şir'a" kelimesi, bir su kaynağından su almak için gidilen yol anlamındadır ve terim anlamı ise "Allah tarafından peygamber vasıtasıyla gönderilen hükümleri kapsayan ilahi mesaj"dır. "Minhac" kelimesi ise yol yöntem olarak tercüme dilmıştır ve dinin açık, değişmeyen, süreklilik sağlayan, zaman ve mekâna göre değişmesi mümkün olmayan esasları anlamında kullanılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Şir'a dinin, zaman ve mekânla birlikte değişebilen furuu alanlarını; minhac ise daima sabit ve değişmesi mümkün olmayan asıllarını ifade etmektedir. Her milletin peygamberine inen özel hükümler şir'a, tevhid inancını ortaya koyan kısmı ise minhacdır. Tüm bu şir'aların sona erdirici ve toparlayıcı olan külli minhacı Kur'an'dır. Hz. Muhammed'in şeriatı tüm şeriatlara hâkim ve onların rehberi olacak bir hak yoldur.

Yüce Allah eğer isteseydi başından itibaren tüm insanları bir yaratır ve onlar için tek bir şeriat gönderirdi. İnsanın değişen ve gelişebilen bir canlı olması hikmetiyle böyle yaratmamış, dinleri de insanların bu fıtratına göre yaratmıştır.

İnsanların birden çok dinle muhatap olması ve onların içinden doğru olanı seçmesi insan için bir imtihandır. Bunun yanında bireyin ırk, kabile kavim millet gibi farklı sosyal gruplara üye olması da bir imtihan çeşididir. Bireyler, kendisi için iyi olanda, güzel huyda ve takvada yarışacaklar ve kendilerinin mensup olduğu grupların bu konuda üstün olmasını isteyeceklerdir (Karaman vd., 2017, 2/282-285).

Kur'an'da Allah'ın istese tüm insanlığı tek bir ümmet olarak yaratacağından bahsedilir. İnsanların farklı din ve inançlara bağlı olmaları ve farklı davranışları benimseyip farklı gruplar halinde yaşamaları bir imtihan sebebidir. İnsanlar, bu gruplarda inandıkları farklı dinlerde verdikleri sözleri tutup tutmamalarına göre yargılanacaklardır. Bu durum bir imtihandır (en-Nahl 16/93).

Toplumların yaratılış şekli ve izahının yapıldığı Kur'an'da bu toplumlarda çıkan sorunların çözümüne de yer verilmiştir. Yerel ağların ve yerel ilişkilere vurgu yapılmakta ve bu ağlarda çıkan problemlere de yine problemler düzeyinde çözümler getirilmektedir. Allah'ın yarattığı topluluklarda çıkan problemlere yine O'nun kurallarına göre çözüm üretilmektedir. İki grubun birbiriyle çatışması halinde Allah, kullarından arayı düzeltmelerini istemektedir. Hatta bir taraf haddi aşarsa diğer topluluklar bu gruba karşı birleşebilme iznine sahiptir. Bir problem halinde tüm inananlar arayı bulmak ve barışı sağlamak için elleriyle ve dilleriyle çaba göstermelidirler (Şimşek, 2018, 222-223).

Yaratıcı, tüm insanlığı 2 kişiden çoğaltarak yaratmıştır ve bu insanlık, yaratıcının isteğiyle çeşitli klan, kabile ve boylara ayrılmıştır. Allah, isteseydi tüm insanlığı tek bir grup halinde yaratabilirdi fakat bunu bir imtihan vesilesi kıldı. İdeolojilerin, dinlerin, ırkların ve renklerin farklı olması burada imtihanın asıl konusunu oluşturmaktadır. İslam, insanlardan ayırıştırıcı olmamayı, kabilelerin birbirlerine karşı kibirlenmemesini, ideolojik sebepler yüzünden birbirleriyle düşman olmamasını beklemekte, hoşgörülü bir ortamda

tüm insanların rahatça yaşaması istemektedir. Küreselleşme savunucularının söylediklerine bakılırsa da bu durum görülebilir. Küreselleşmenin yaşandığı süreçte, ideolojik kavgalar son bulmalı, sınırları ulusal devletler çizmemeli, ırkları, dilleri veya dinleri sebebiyle insanlar ayrıştırılmamalı, bu tarz farklılıklar bir bütün haline gelmeli ve kaynaşmalıdır. Bu açıdan Kur'an'ın küreselleşme tasavvuruyla küreselleşme savunucularının tasavvuru paralellik göstermektedir. İkinin de insanlardan beklediği şey aynıdır.

Farklı topluluklara ayrılan insanlık, birbiriyle ilişki kurma ve tanışma şansı bulmuştur. Kur'an'ın bu açıdan söylediklerine bakarsak, küreselleşme savunucularının öngörülerinde de bulunan uluslararası ilişkilerin gelişmesi, imkân dâhilinde dünya çapında bir bütünleşmenin, kültürlerin tanıtılması ve bilinmesi mümkündür. Kur'an'ın çizdiği çerçeveye göre farklı toplumların ilişkileri ve birbirleriyle tanışmaları desteklenmiştir. Bu durumun sonucunda, ekonomi de sınırların üstüne çıkabilir ve dünya pazarı her çeşit toplulukla iletişime geçebilir. Teknolojinin hızla gelişmesi, tüm dünyaya teknolojinin yayılması anlamına gelmektedir ve bu da ilişkileri hızlandırmaktadır. Farklı toplumların ekonomiyle birlikte siyasi ilişkileri de zamanla gelişecektir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

Özellikle son yüzyılda yaşanan, dünyadaki akıl almaz hızdaki değişim ve gelişim küreselleşme kavramıyla ifade edilmektedir. Dünyanın en ücra köşesinde, kimin hangi çeşit buğdayı yetiştirdiği, ne çeşit sulama tekniği kullandığının bilindiği yeni bir düzen ortaya konmaktadır. Bu dünyada, sınırlar ortadan kaldırılmış, herkes birbirini tanıyabilir hale gelmiştir ve bir başka sosyal topluluğa bağımlı hale gelmeyen bir toplum tahayyül edilemez. Bu kadar iç içe geçen bir düzende, küreselleşmenin alanları da oldukça geniştir. Ekonomiden, siyasete, teknolojiye hemen hemen her konu küreselleşmeye dâhildir.

Küreselleşme yandaşlarının yeni dünya tasavvuruna bakıldığında, maddi ve manevi değer birikimleri ve kültürel öğeler, sınırları yıkarak tüm dünyaya yayılacaktır. Eskiden yalnızca toplumları ilgilendiren durumlardan artık tüm dünya haberdar olacaktır. Modernizmin ve teknoloji çağının da getirileriyle birlikte, ırkların ve etnik grupların, cinsiyetlerin, insanın içinde bulunduğu coğrafyaların bir önemi kalmayacak, öne çıkan anlayış dünya vatandaşlığı olacaktır ve ulus devletler anlamını yitirecektir. İnanç sistemleri iç içe geçmeye ve benzeşmeye başlayacaktır.

Bir dinin küresel olması demek, içerdiği mesajın tüm insanlara hitap etmesi, tüm insanları tek bir dine davet etme ve aynı çatı altında toplama isteğidir. Kur'an'da bu vurgu başta "Âlemlerin Rabbi" kavramıyla yapılmıştır. Yer ve gök arasında, görünen ve görünmeyen tüm yaratılmışlara yapılan bu çağrı, İslam'ın küresel çapta bir din olduğunu göstermektedir. Küresel olarak oturtulmak istenen inanç ise tevhid inancıdır. Söz konusu yaratıcının birliği, Kur'an'da çeşitli yerlerde anlatılmaktadır. Buna göre küreselleşme taraftarlarının savunduğu gibi tüm inançların iç içe geçmesi mümkün değildir. Ayrıca Yaratıcı, tüm bireyleri tevhid inancına çağırmaktadır fakat toplumda bulunan tüm bireyleri

zorla bu dine dâhil etmemekte, inanmayan bireylerinde varlığını kabul etmekte, toplumun tamamından Allah'ın birliğine iman etmesini beklememektedir. Tüm insanlığın muhatap alındığı bu iman çağrısında, imanlı insanın nasıl olması gerektiği, İslam inancının bireyler tarafından hayatlarına nasıl yer etmesi gerektiği, muttaki insan kavramıyla açıklanmıştır. Böylece küresel çapta iman eden kişinin özellikleri genel anlamda ortaya konmuş ve geri kalanında farklılıklara izin verilmiştir. Bu durum, Kur'an'da çizilmiş olan küreselleşme tasavvurunda, günümüz küreselleşme savunucularının iddia ettiği gibi tüm insanların tek renge bürünmesi yer almamaktadır.

Kur'an'ın "Ey insanlar" ifadesini yer yer kullanması, dil, din, ırk, sosyal statü fark etmeksizin gelmiş geçmiş tüm insanlığı muhatap aldığı gözlemlenmektedir. Tüm insanların kesişim kümesinin tevhid inancı olması gerektiğini savunan İslam, inanmayan insanların varlığını da kabul etmekte, inanç konusunda baskıcı olmamaktadır. Küreselleşme savunucularının iddia ettiği dünyanın yoğunlaşması ve inançların birleşmesi Kur'an'i çerçevede bulunmamaktadır. Vahyin tamamlanmış olması, tüm insanlığa gelen son çağrının İslam olduğunu bizlere göstermektedir. Hali hazırda gelen tüm peygamberler, adeta bir zinciri tamamlayan halkalardır. Bu zincirin temel meselesi ise değişen zaman, mekân ve şartlarda tevhid inancını ortaya koymaktır. Yerel unsurlar göz önünde bulundurularak indirilen dinlerin genel adı İslam'dır, bu çeşitli dinleri getiren peygamberler de Müslüman olarak adlandırılmaktadır. Böylece tüm yerel toplumlarda yayılan tevhid inancı, birleşerek Küresel çapta bir İslam dinini ortaya koymaktadır. Kur'an'ın ortaya koyduğu çerçevede de Küreselleşme yanlılarının iddia ettiği gibi hızla büyüyen küreselleşmenin yanında yerel unsurlar da beslenmekte, böylece küresel anlayış hızla gelişmektedir. İnsanların farklı farklı yaratılmış olması, Kur'an'a göre bir imtihandır. Farklı ırkta, dinde, kültürde bulunan insanların birbirleriyle hoşgörü çerçevesinde iletişim kurmaları beklenmektedir. İslam'a göre bu farklılıklar toplumların ve kabilelerin birbirlerine üstünlük sağlayacağı bir araç değil, tam aksine küreselleşme savunucularının iddia ettiği gibi ideolojik, dini, ırksal kavgaların bitmesi gerekmektedir ve herkes huzur içinde yaşayabilmelidir.

Toplumların yaratılma amacı ve izahının yapıldığı Kur'an'da bu topluluklar arasında çıkan problemlere karşı alınacak tavırlar da açıklanmaktadır. Kur'an'ın indiği zaman göz önüne alındığında yerel ağların önem arz ettiği gözlemlenmiştir ve yerel ilişkiler doğrultusunda çıkan problemlere yine yerel çözümler getirilmiştir. İki grubun anlaşmazlığa düşmesi halinde Allah, Müslümanlardan arayı bulmalarını istemektedir ve adeta yerel bir otokontrol sistemi böylece kurulacaktır. Bu tutuma küresel açıdan bakıldığında akıllara aşırı küreselleşmecilerin, ulus devletlerin güç kaybetmesiyle yerel yönetimlerin kontrolü elinde tutacağı ve sivil toplum örgütlerinin toplumlarda düzenleyici rol oynayacağı iddiası gelmektedir. Kur'an'da da tıpkı küresel sistemlerde olduğu gibi yerel kontrol mekanizması beklentisi açıkça görülmektedir ve bu durum küreselleşme yandaşlarının iddialarıyla örtüşmektedir. Aynı zamanda farklı toplulukların yaratılması, toplumların birbiriyle iletişime geçmesine olanak sağlamıştır. Nasıl ki bireyler birbirleriyle iletişime geçerek gelişim ve değişim gösterme şansı buluyor ve kendilerini ifade edebiliyorlarsa, toplumlar da tıpkı bireyler gibi birbirleriyle etkileşime girdikçe kendilerini geliştirebilir ve değişebilirler. Kur'an, bu iletişime açıkça izin vermektedir. Karşılıklı iletişim sayesinde inançlar ve değerler farklı toplumlar tarafından içselleştirilebilir. Bu etkileşim, yerel unsurların, siyasi ve ekonomik sistemlerin birbiriyle iletişime geçmesine

imkân sağlamaktadır. Toplumların kurduğu iletişim karşılıklı bağımlılığı beraberinde getirecek ve teknolojinin de gelişmesi ve tüm toplumlara yayılmasıyla birlikte imkân dâhilinde dünya çapında bir bütünleşmeye yol açacak, kültürlerin tanınmasıyla birlikte başlayan bu süreç sonrasında küresel bir ekonomiyi ve iç içe geçmiş siyasal ilişkileri beraberinde getirecektir. Sonuç olarak bu tutum küreselleşmenin yaşanmasına imkân sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abduh, Muhammed - Rıza, Muhammed Reşit. *Tefsir'ul Menar*. 14 Cilt. İstanbul: Ekin Yayınları, 2017.
- Adıgüzel, Muhammed Metin. *Bir Gelecek İnşası Olarak Egemenlik ve Küreselleşme*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Aktel, Mehmet. "Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 6/2 (2001), 193-202.
- Altıntaş, Ramazan. "İslam Düşüncesinde Tevhid ve Tefrika". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1 (1996), 1-11.
- Altundağ, Mustafa. "Kur'an'ın Evrenselliği". *Bakü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlmî Mecmuası* (2004), 101-134.
- Bayar, Fırat. "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye". *Ekonomik Sorunlar Dergisi* 32 (2008), 25-34.
- Bayram, Enver. "Kur'an'da Geçen "Ey İnsanlar" ve "Ey İman Edenler" Hitaplarıyla Başlayan Ayetler Arasında Bir Mukayese". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/1 (2017), 161-184.
- Berger, Peter. "Four Faces Of Global Culture". *Center For The National Interest* 49 (1997), 23-29.
- Bozkurt, Veysel. "Küreselleşme, Kavram Gelişim ve Yaklaşımlar". *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources* 2/1 (2000).
- Castells, Manuel. *The Information Age (Vol 1.): The Rise of Network Society*. Oxford: Blackwell, 1996.
- Çalış, Şaban Halis. "Üç Tarz-ı Siyasetten Globalizm'e". *Küresel Sistemde Siyaset, Yönetim ve Ekonomi*. ed. Mehmet Akif Çukurçayır. Ankara: Çizgi Kitabevi, 2002.
- Coşkun, Hasan . "Küreselleşme Sürecinde Din". *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 / 2 (Aralık 2017): 115-134 .
- Dumanlı Kürkçü, Duygu. "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar". *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication* 3/2 (2013), 1-11.
- Düzgün, Şaban Ali. "Evrensellik Düşüncesi ve İslam Dünyasındaki Yansımaları". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 35/1 (1996), 521-533.

- Düzgün, Şaban Ali. "Kur'an'ın Tevhid Felsefesi". *Kelam Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2005), 3-20.
- Giddens, Anthony. *Sociology*. Polity Press: Cambridge, 1997.
- Güngör, Özcan (ed.). *Sosyolojik Kur'an Okumaları*. Ankara: Kitaparası Yayınları, 2018.
- Gürsoy, Şahin - Çapcıoğlu, İhsan (ed.). *Küreselleşme, Ulus- Devlet ve Din*. Ankara: Platin Yayınları, 2007.
- Güven, Aydın. "Küreselleşme ve Küreselleşmenin Boyutları". *İlim ve Medeniyet.com*. Erişim 27 Kasım 2019. <https://www.ilimvemedenyet.com/kuresellesme-ve-kuresellesmenin-boyutlari.html>
- IGMG, Kur'an'ı Kerim Sitesi. "Kur'an'ın Evrensel Prensipleri". Erişim 29 Ocak 2020. IGMG Kur'an-I Kerim Sitesi: <https://igmg-kuran.com/kuranin-evrensel-prensipleri/>
- İlgar, Rüşti. "Küreselleşme Yaklaşımları". *Ekev Akademi Dergisi* 16 (2003), 247-254.
- Karagöz, İsmail. "Kur'anda Takva Kavramı ve Muttaki İnsanın Özellikleri". *Diyanet İlmî Dergi* 31/4 (1995), 49-51.
- Karakaya, Tuğba. *Küreselleşme Sürecinde E-Ticaretin Önemi ve Pazar Payı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Karaman, Hayrettin vd.. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Kaya, Mehmet - Aydemir, Cahit. "Küreselleşmenin Tarihsel Gelişimi". *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 1/1 (2011), 14-36.
- Kıvılcım, Fulya. "Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Türkiye Açısından Değerlendirilmesi". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi* 5/1 (2013), 219-230.
- Kur'ân Yolu*. Erişim 5 Şubat 2020. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Kutlu, Erol - Eşkinat, Rana. *Dünya Ekonomisi*. Eskişehir: Nisan Kitabevi, 2002.
- Mashall, Gordon. *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 1999.
- McLuhan, Marshall. *Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*, Canada: University of Toronto Press, 1962.
- Ömerustaoğlu, Adnan. "Küreselleşme Bir Medeniyet Projesi Mi?". *Sosyal Bilimler Dergisi* 3/30 (Haziran 2003), 213-222.
- Polatlı, Ahmet (2016) "Küreselleşme". *Makaleler.com*. Erişim 18 Ekim 2019. <https://www.makaleler.com/kuresellesme>
- Robertson, Roland. "Globalization and the Future of Traditional Religion". *God and Globalization: Religion and The Powers of the Coinmon*. ed. Max, L. Stackhouse - Peter, J. Paris. 1.Cilt, 53-69. Harrisburg, Pennsylvania: Trinity Press International, 2000.
- Ritzer, George. *The Mcdonaldization of Society*. NewburyPark&California: Sage, 1993.
- Sâbûnî, Muhammed Ali. *Safvetü't Tefasir*. Beyrut: Dâr'ul Kur'an el-Kerim, 1981.

- Slattery, Martin. *Sosyolojide Temel Fikirler*. Bursa: Sentez, 2007.
- Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Erişim 11 Nisan 2020. <http://omer-demir.net/sosyal-bilimler-sozlugu/>
- Şen, Bülent. "Küreselleşme: Anlamlar ve Söylemler". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2008), 147-162.
- Şimşek, İbrahim Halil. "Sosyolojik Bağlamda Sosyal Sermayenin Unsurları ve Kur'an'ın Ortaya Koyduğu Değerler". *Journal of Analytic Divinity* 2/1 (Şubat 2018), 207-234.
- Tanrıtanır, Bülent Cercis - Manafidizaji, Amenah (ed.). "IV. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi". 466-467. Mardin: İksad Yayınevi, 2018.
- Tokur, Behlül & Güngör, Özcan. "Küreselleşme Bağlamında Türkiye'nin Rol Modelliği". *Turkish Studies* 13/2 (2018) 1-18.
- Uçan, Nihat. "Küreselleşme Yaklaşımları ve Türkiye İçin Stratejiler". *Sosyal Bilimler Dergisi* 82 (Kasım- Aralık 2012).
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. sad. İsmail Karaçam vd. 10 Cilt. İstanbul: Zehraveyn, 2015.

